

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Andreas Holter

RAHULOLU EESTI TOIDUPANGA POOLT PAKUTAVA ABIGA PÄRNU LINNA NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: sotsiaaltöö lektor Valter Parve
Kaasjuhendaja: praktikakorralduse spetsialist Liina Käär

Pärnu 2015

Soovitan suunata kaitsmisele .....

(Juhendajate allkirjad)

Kaitsmisele lubatud“.....“ .....2015.a.

TÜ Pärnu kolledži sotsiaaltöö korralduse osakonna juhataja

Anne Rähn .....

Olen koostanud diplomitöö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Andreas Holter

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Ülevaade vaesusest, heategevusest ning Eesti Toidupanga tegevusest	6
1.1. Ülevaade vaesusest ja sellega kaasnevatest probleemidest Eestis	6
1.2. Heategevus kui võimalus vaesuse leevendamisel	11
1.3. Ülevaade SA Eesti Toidupanga tegevusest	15
2. Uuringu läbiviimine Pärnu Toidupangas	21
2.1. Uurimuse eesmärk ja metoodika	21
2.2. Uurimuse tulemused	23
2.2.1. Küsitluses osalenud Toidupanga klientide üldandmed	23
2.2.2. Toidupanga klientide toimetulekuraskuste olemus ning majanduslik olukord	27
2.2.3. Toidupanga klientide rahulolu toiduabi osas	31
2.2.4. Toidupanga klientide ettepanekud toiduabi osas	37
2.2.5. Toidupanga töötajate intervjuu tulemused	41
2.3. Järeldused ja ettepanekud	50
Kokkuvõte	59
Viidatud allikad	61
Lisad	65
Lisa 1. Pärnu Toidupanga klientidele täitmiseks antud ankeetküsitlus	65
Lisa 2. Intervjuu küsimused Pärnu Toidupanga töötajatele	71
Summary	72

SISSEJUHATUS

Teema sai valitud seetõttu, et vaesus on Eestis üheks suurimaks probleemiks. Samuti pole Pärnus sellelaadseid uuringuid varem tehtud ning käesoleva töö kirjutaja arvates on oluline uurida, kui piisav on Toidupanga abi toimetulekuraskustes peredele ning kas see abi jõuab sinna, kuhu vaja. Uurimuse autor on varem olnud praktiliselt Eesti Toidupanga Pärnu kontoris ja seal olles puutus ta kokku lähemalt selle korraldusega ning nägi toimetulekuraskustes perede abistamise igapäevatööd.

Statistikaameti andmetel elas Eestis 2013. aastal suhtelises vaesuses 288 600 inimest (22,1% elanikkonnast) ja absoluutses vaesuses 104 700 inimest (8% elanikkonnast) (Laes 2015). Sealhulgas oli õiguskantsleri hinnangul 2010. aastal ligi 63 000 last, kes olid kas absoluutses vaesuses (45 000 last) või vaesusriskis (Lasteombudsman 2011: 30). See näitab, et antud probleem on tõesti tõsine.

Eesti keskmiseks brutokuupalgaks on viimastel andmetel märgitud 1082 eurot 2015. aasta II kvartali seisuga (Keskmine brutopalk tõusis... 2015), samas kui miinimumpalk on ainult 390 eurot (Töötasu alammäära kehtestamise määruse § 2 teine lõige 2013). Paljud pered aga ei saa paraku sedagi ning osad neist on olude tõttu sunnitud elama absoluutses vaesuses, mille puhul ei jätku inimese sissetulekust isegi eluks hädavajaliku tasumiseks (toit, eluase jms). Samas jääb iganädalaselt kauplustes, tootmisettevõtetes ja hulgiladudes üle kvaliteetset toitu, mida ei jõuta õigeaegselt ära müüa ning seetõttu läheb kõik otse prügikastidesse. Toidupank on loodud just selleks, et need kaks kokku viia – et ettevõtetelt kogutud toidukaubad vabatahtlike vahendusel puudustkannatavate peredeni jõuaks.

Uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, kui oluliseks peavad abisaajad Toidupanga abi oma igapäevases toimetulekus ning milliseid on abisaajate ja Toidupangas aktiivselt

tegutsevate töötajate/vabatahtlike arvamused Toidupanga töö tõhusamaks korraldamiseks.

Uurimiseesmärgist lähtudes on töös uurimisülesanneteks:

- Koostada uurimuse teoreetiline raamistik.
- Anda ülevaade vaesusest ja heategevusest vaesuse leevendamisel Eesti kontekstis.
- Anda ülevaade SA Eesti Toidupangas tegevusest.
- Selgitada välja abisaajate rahulolu Toidupanga poolt pakutava abiga Pärnu linnas.
- Selgitada välja peamised kitsaskohad kohaliku Toidupanga senises töökorralduses nii abisaajate kui abiandjate arvates.

Antud uurimus koosneb kahest peatükist. Esimeses osas on välja toodud erinevad teoreetilised aspektid: antakse ülevaade vaesusest ja sellega kaasnevatest probleemidest Eestis, seletatakse heategevuse võimalustest vaesuse leevendamisel ning antakse ülevaade Eesti Toidupanga tegevusest. Teises peatükis annab töö autor ülevaate uurimismeetodist, uuringu läbiviimisest ja tulemustest.

Töös kasutatavad peamised mõisted on:

Vaesus – vaesust saab defineerida mitmel moel, aga kõige lihtsamalt öeldes on vaesus olukord, kus inimese või leibkonna käsutuses olevad materiaalsed vahendeid on ebapiisavad nende põhivajaduste rahuldamiseks.

Heategevus – selle all mõistetakse annetuste tegemist (raha, asjad) või vabatahtlikku tegevust teiste inimeste heaolu parandamiseks. Heategevus on vabatahtlik, olukorrast tingitud ja tihti planeerimata tegevus, mida tehakse kaastundest, sümpaatiast või tavast. (Heategevus 2015)

Toiduabi – SA Eesti Toidupanga poolt pakutav abi toiduainete kujul, mis on mõeldud peamiselt toimetulekuraskustes olevatele lastega peredele. Sama nimetusega on ka Euroopa Liidu poolt pakutav abi, mis on mõeldud põhiliselt toimetulekutoetust saavatele perekondadele ning see sisaldab endas 19 kg toiduaineid iga leibkonnaliikme kohta. 2015. aastast alates opereerib seda samuti SA Eesti Toidupank.

1. ÜLEVAADE VAESUSEST, HEATEGEVUSEST NING EESTI TOIDUPANGA TEGEVUSEST

1.1. Ülevaade vaesusest ja sellega kaasnevatest probleemidest Eestis

Probleem, mis on olemas igas ühiskonnas olnud juba aastasadu, on vaesus. Pidevalt kallinevate hindadega ei suuda tänapäeval palgad samas tempos kasvada, ning see seab paljud pered Eestis vaesusriski. Lisaks ei osata tihti pere sisse- ja väljaminekuid planeerida ning raha ei kulutata sihtotstarbeliselt pere esmaste vajaduste rahuldamiseks. Suur osa sissetulekust kulub mõtlematute ja ebavajalike ostude tarvis, näiteks erinevad sõltuvused (tubakas, alkohol, hasartmängud) ja kiirlaenude lõksu langenud isikutel laenu tagasimaksed. Samuti on osadel inimestel ootamatust töökaotusest väga raske taastuda, kuna see mõjutab pere majandusliku olukorda ja ka inimese vaimset tervist.

Vaesust saab defineerida väga mitmel moel. Kõige üldisemalt öeldes võib seda mõista kui olukorda, kus indiviidi käsutuses olevad ressursid on ebapiisavad tema vajaduste rahuldamiseks. Ressurssidena käsitletakse kõiki inimese käsutuses olevaid materiaalseid ja mittemateriaalseid vahendeid, mida inimene saab kasutada oma sotsiaal-majandusliku toimetuleku tagamiseks. (Trumm 2010: 7)

Erineva sotsiaal-majandusliku ja kultuurilise olukorraga ühiskondades omandab vaesus eri tähendusi. Arenguriikides tähendab vaesus eelkõige suurt puudust kõigest hädavajalikust ning vaesed on need, kellel ei ole piisavalt toitu, puhast joogivett, kel puudub eluase ja elementaarsed sanitaartingimused (Asad 2005, viidatud Trumm 2010: 6 vahendusel).

Arenenud heaoluriikides on vaesusel teine tähendus. Euroopa Liidu liikmesriikides elavad vaesed ei kannata üldiselt alatoitumise all, samuti on neil üldjuhul olemas elukoht, ning elementaarsed tarbimis- ja osalusvõimalused. Vaesus väljendub võrreldes teiste ühiskonnaliikmetega väiksemas sissetulekus, madalamas elustandardis, sotsiaalsete hüvede ja õiguste väiksemas kättesaadavuses ja suuremas sotsiaalses haavatavuses. (Trumm 2010: 6)

Vaesusest rääkides on oluline kindlaks teha, millisest vaesusest jutt on ning millise metoodika alusel seda mõõdetakse. See võib olla nii subjektiivne, kui ka objektiivne.

Subjektiivselt vaesed isikud tunnevad, et neil on raskusi oma rahaliste ressurssidega toime tulla ja elada vastavalt ühiskonnas kehtivatele standarditele. Subjektiivne vaesus sõltub lisaks leibkonna käsutuses olevatest ressurssidest veel elustiilist ja toimetulekuoskustest. Objektiivset vaesust võib aga määratleda nii sissetulekute kui ka kulutuste taseme kaudu. (Tiit 2006: 2) Kõige sagedamini tehakse seda sissetulekute mõõtmisele tuginedes. Sissetulekutest lähtuva vaesuse puhul saab rääkida absoluutsest ning suhtelisest vaesusest.

Absoluutne ehk äärmuslik vaesus on peamiselt olukord, kus inimestel napib põhilisi toimetulekuvahendeid. Näiteks võivad nad nälgida, neil ei pruugi jätkuda puhast joogivett, pole rahuldavat eluaset, piisavalt rõivaid või ravimeid, ning nad näevad vaeva, et üldse elus püsida. Sedalaadi vaesust kohtab kõige rohkem arengumaades, kuid ka mõned Euroopa Liidu kodanikud, näiteks kodutud või romad (etnilisse vähemusse kuuluvad elukohata inimesed) kogevad endiselt sedalaadi äärmuslikku vaesust. (Vaesus ja ebavõrdsus... 2009: 5)

Townsend on defineerinud suhtelist vaesust järgmiselt: „Inimesed, perekonnad või sotsiaalsed grupid on vaesed siis, kui nende käsutuses olevad ressursid ei võimalda toituda, elada ning osaleda ühiskondlikus elus nii, nagu selles ühiskonnas on tavapärane või üldiselt aktsepteeritud Nende ressursside tase on teiste ühiskonnaliikmete tasemest sedavõrd madalam, et see sunnib neid loobuma ühiskonna tavapärasest eluviisist, üldistest tavadest ja tegevustest.“ (Townsend 1979: 31)

Absoluutse ja suhtelise vaesuse taset ühiskonnas mõjutavad mõnevõrra erinevad tegurid. Absoluutne vaesus sõltub eelkõige ühiskonna üldisest arengutasemest ja ühiskonnaliikmete jõukusastmest. Mida enam on ühiskonnas ressursse, seda kõrgem on ühiskonnaliikmete (põhi-)vajaduste rahuldatuse aste. Suhtelise vaesuse puhul pole ühiskonna jõukuseaste oluline — vaeseid on igas ühiskonnas. Tähtsaks kujuneb hoopis ressursside ühiskonnasisene jaotus. Mida ühtlasemalt on ressursid ühiskonnas jaotunud, seda väiksem on võimalus, et mõne sotsiaalse grupi ressursitase on üldisest märgatavalt madalam. Seega on suhteline vaesus eelkõige seotud ebavõrdsuse erinevate vormidega (ebavõrdne tulude jaotus, ebavõrdne juurdepääs ühiskondlikele ressurssidele, ebavõrdne kohtlemine, diskrimineerimine jne). Ebavõrdsus on oluline ka absoluutse vaesuse puhul: ressursside väga ebavõrdse jaotuse korral võivad ka üldiselt jõukas riigis jääda osade ühiskonnaliikmete võimalused minimaalsete vajaduste rahuldamiseks ebapiisavaks. (Trumm 2010: 9)

Nüüdisaegsetes vaesusuuringutes rakendatakse absoluutse vaesuse kontseptsiooni peamiselt arengumaade sotsiaal-majandusliku olukorra analüüsimisel, mis võimaldab välja selgitada kõige suuremas puuduses elavad sotsiaalsed grupid. Arenenud heaoluriikides tõlgendatakse absoluutset vaesust kui füsioloogilist või sotsiaalset elatusmiinimumi, millega määratletakse kindlaks vastavas riigis hädavajalikuks peetav või normatiivne materiaalse ressursside tase (miinimumpalk, miinimumpension, toimetulekupiir jms). (Trumm 2010: 8)

Vastavalt 2015. aasta riigieelarve seadusele on 2015. aastal toimetulekupiiri määr üksi elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele 90 eurot kuus. Ka perekonna iga alaealise liikme toimetulekupiir on 90 eurot kuus. Perekonna teise ja iga järgneva täisealise liikme toimetulekupiiri suurus on 72 eurot kuus. (Toimetulekutoetus 2015) Neil, kelle kuu netosissetulek jääb pärast normpinna eluasemekulude mahaarvamist alla kehtestatud toimetulekupiiri, on õigus saada toimetulekutoetust. Vastavalt Elamuseaduses § 7 välja toodud Eluruumidele esitavate nõuete kinnitamise määruise järgi loetakse normpinnaks 18 m² üldpinda pereliikme kohta ja täiendavalt 15 m² perekonna kohta (Eluruumidele esitavate... 1999).

Traditsiooniliselt on vaesuse mõõtmise aluseks leibkonna kättesaadud sissetulek ja leibkonna struktuurile ja suurusele kohandatud niinimetatud ekvivalentnetosissetulek. Ekvivalentnetosissetulek väljendab leibkonna käsutuses olevate rahaliste ressursside hulka, mis määrab ära võimalused inimvajaduste rahuldamiseks. (Trumm 2010: 12)

Vaene on leibkond, kelle arvestuslik sissetulek on vaesuspiirist madalam. Kui leibkond on vaene, tähendab see seda, et kõik selle liikmed on vaesed, kuna sissetulekud jaotatakse arvestuslikult kõigi leibkonnaliikmete vahel (Vaesus ja sellega... 2011: 5). Vaesuspiir on lihtsalt öeldes olemasolevate ressursside tase, millest allapoole jäävad subjektid (indiviidid, perekonnad jms) loetakse vaesuses olevaks. See võib olla nii absoluutne kui suhteline. Absoluutse vaesuse piir määratakse eksperthinnangute (sh minimaalse toidukorvi) põhjal kui väikseim rahasumma, mis on vajalik bioloogiliste vajaduste — toidu, peavarju ja rõivastuse jaoks (Tiit 2010). Suhteline vaesuspiir väljendab ressursside taset, mis on kriitiliselt madalam ühiskonna keskmisest/normaalseks peetavast ressursside tasemest ehk 60% leibkonnaliikmete ekvivalentnetosissetuleku mediaanist. Mediaan on sissetulekute tase, mis jagab sissetuleku saajad kaheks võrdseks grupiks — 50% mediaanist madalama ja 50% kõrgema sissetulekuga grupp. (Trumm 2010: 13)

Rääkides vaesuse mõõtmisest, on oluline pöörata tähelepanu tarbimiskaalude mõistele. Tarbimiskaalusid kasutatakse selleks, et muuta erineva koosseisuga leibkondade sissetulekud omavahel võrreldavaks. Leibkonna suuruse mõju tasandamiseks kasutatakse kõige sagedamini summaarsete tarbimiskulutuste jagamist leibkonnaliikmete arvuga, mille tulemusena saadakse kulutused, mis leibkonnas tehakse ühe leibkonnaliikme kohta. Siiski ei peegelda leibkonnaliikmete arvuga jagatud tarbimiskulutused leibkonna tegelikku tarbimiskäitumist. Leibkonna tarbimiskulud jaotatakse individuaalseteks (nt toidukulu) ja ühisteks (nt eluasemekulud). Individuaalsed kulud ei ole kõikidel leibkonnaliikmetel üldjuhul ühesugused (nt lapsed söövad vähem kui täiskasvanud, pensionärid ei osta nii palju rõivaid, kui noored jne). (Laes 2013: 58) Individuaalsed kulud suurenevad leibkonnaliikmete arvu kasvades, ühiskulud aga mitte eriti (Trumm 2010: 12). Tarbimiskaalude arvutamise eesmärk ongi vastata küsimusele, kui palju peaks teatud suuruse ja koosseisuga leibkonna (nt kahe

väikelapsega neljaliikmeline pere) sissetulek olema suurem või väiksem võrreldes teatud teistsuguse suuruse ja koosseisuga leibkonna (nt ühe väikelapsega üksikvanema pere) sissetulekuga, et mõlema perekonna heaolu (elustandard) oleks võrdne (Szulc 2009, viidatud Trumm 2010: 12–13 vahendusel).

Peamised vaesuse riskigrupid on naised, lapsed, eakad, maapiirkondades ja ükski elavad inimesed ning töötud. Vaesuse riskigruppi sattumine on ühelt poolt seotud täiskasvanud leibkonnaliikmete tööhõive staatuse ja sissetulekute suurusega, teiselt poolt mõjutab seda aga leibkonna struktuur — leivateenijate ja ülalpeetavate suhe. Eriti haavatavad on need, kes kuuluvad korraga mitmesse riskigruppi, st kelle puhul vaesusriskid kuhjuvad, näiteks üksikud vanemaealised naised või mitme õe-vennaga kasvavad töötu üksikvanema lapsed. (Kutsar, Trumm 2010: 128) Kindlasti on suurem risk just paljulapselistel peredel.

Vaesus mõjutab nii laste kui ka täiskasvanute ühiskonnaelus osalemise võimalusi, jättes raskematel juhtudel inimese eemale ühiskonnas tunnustatud sotsiaalsetest, majanduslikest ja kultuurilistest kodanikuõigustest. (Lasteombudsman 2012: 1) Eriti oluline on see aga laste puhul, kuna nemad ei saa teha valikuid, kus ja kuidas elada, samuti pole nad süüdi pere vaesuses ega saa ka seda kuidagi iseseisvalt parandada.

Vaesuses kasvamine pärsib mitmel viisil laste arenguvõimalusi. Lisaks kehvadele olmetingimustele ja kesisele toiduvalikule kaasnevad vaesusega veel mitmed muud laste arengut pärssivad probleemid, näiteks väsimus, pinged inimestevahelistes suhetes, riskikäitumine, haridustee katkemine, sõltuvusprobleemid jne. Samuti tuleb laste vaesusest rääkides alati silmas pidada ka vaesuse sotsiaalset poolt. Vaesusega kaasneb tihti laste sotsiaalne tõrjutus, samuti ilmajäetus erinevatest eakohastest tegevustest nagu huviharidus, sportimisvõimalused, kooliekskursioonid ja muud laste ühistegevused. (Lasteombudsman 2012: 1–2)

Sotsiaalne tõrjutus tähendab eelkõige erinevate heaolupuudujääkide ning nendest tulenevate sotsiaalsete probleemide kuhjumise protsessi, mis põhjustab ühiskondliku osaluse vähenemist, jõuetus- ja pettumistunde süvenemist ning ühiskonnaelust eemaldumist (Trumm 2010: 10). Inimene tunneb, et tema kaasatus seltskondlikus elus

pole enam ning vajalik ning pigem eelistab ta näiteks kodus omaette istuda. Ohtlik on ka pikaajaline töötus, mille puhul on risk olukorraga leppimine, sh oma elustandardite kohandamine olemasoleva ressursitasemega; alaneb nii töömotivatsioon kui ka tööharjumus ja võib välja kujuneda heitumus, mis väljendub edasistest tööotsingutest loobumises (Kutsar, Trumm 2010: 128). Nii võib süveneda ka antud inimese vaesus.

1.2. Heategevus kui võimalus vaesuse leevendamisel

Paljud Eesti inimesed on kokku puutunud heategevusega. Seda vabatahtlikuna mõnes aktsioonis (näiteks „Teeme Ära!“), annetanud korjanduskastidesse väiksema või suurema summa, või aidanud eakal naabritädil puid raiuda. Väga palju saab heategevuse läbi aidata vaesuses olevaid inimesi. Iga pisemgi heategu kellegi teise jaoks võib tähendada abivajaja jaoks kordades palju enam.

Heategevuse all mõistetakse üldiselt annetuste tegemist (raha, asjad) või vabatahtlikku tegevust teiste inimeste heaolu parandamiseks. See on vabatahtlik, olukorrast tingitud ja tihti planeerimata tegevus, mida tehakse kaastundest, sümpaatiast või tavast. (Heategevus 2015)

Annetus on kingitus (rahaline või muu), millega ei kaasne kohustusi, vastuteenet või teenuse osutamist (Lagerspetz 2007: 3). See on hea eesmärgiga ning võib olla tehtud sihtotstarbelisena, mingi kindla eesmärgi täitmiseks või olla suunatud üksikisiku, perekonna, grupi, organisatsiooni kui ka üldiselt ühiskonna toetamiseks. Annetajaks võib olla nii eraisik kui juriidiline isik.

Eelnevate mõistetega on tihedalt seotud filantroopia, mis on annetaja planeeritud vabatahtlik tegevus avalikes ehk ühiskonna huvides, mille hulka kuulub töö oma kogukonna heaks, annetamine, vabatahtlik töö jne (Rammo 2011: 8). Samuti tuleks ära mainida sponsorlus, mis on heategevuslik või filantroopiline tegevus, millega ettevõtte soovib saada väarikat avalikku tunnustamist, sageli on see mingi kindla tegevuse (üritus, reis, treeningud, võistlused jmt) toetamine. Sponsorlussuhe sisaldab enamasti

vastastikuseid kohustusi (nt reklaamilepingu alusel) ja võib olla toetajale ettevõtlusega otseselt seotud kulu, mitte annetamine. (Rammo 2011: 8)

Vabatahtlik tegevus on oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja tasu saamata. Vabatahtlikul tegevusel on kolm peamist tunnust (Vabatahtlik tegevus 2015):

- tegevus toimub vabast tahtest, mitte kohustuslikult ega sunniviisiliselt;
- tegija ei saa rahalist ega materiaalist tasu, kuigi võib saada palju kasu ning tänutäheks ka kingitusi;
- tegutsetakse väljaspool oma kodu ja perekonda, kellegi teise või laiemalt ühiskonna hüvanguks.

Vabatahtliku tegevust võib liigitada mitut moodi, ühel juhul omaalgatuslikuks või organiseerituks. Omaalgatusliku vabatahtlikkuse aluseks on inimese oma algatus ja iseseisev tegutsemine. Organiseeritud vabatahtlikuks tegevuseks peetakse vabatahtlikuna osalemist mõne organisatsiooni juures, organisatsiooni algatatud ja elluviidud tegevustes. (Uus jt 2013: 9) Näiteks koristustalgud „Teeme Ära!“ või Toidupanga toidukogumiskampaaniad.

Teisel juhul on määrav tegevuse aktiivsus, mille alusel saab nii organiseeritud kui ka iseseisva vabatahtliku tegevuse jagada aktiivseks ja väheaktiivseks, ehk regulaarseks ja ühekordseks. Kui vabatahtlikud abistavad konkreetse tegevuse, ürituse või projekti elluviimisel või reageerivad üleskutsel, siis on tegu ühekordse vabatahtliku tegevusega. Kindla korrapäraga (näiteks iga nädal, iga kuu, iga kahe kuu tagant, igal kevadel korduva) ja järjepidevalt pikema aja jooksul tegutsemist nimetatakse regulaarseks vabatahtlikuks tegevuseks. Samas on ka olemas episoodiline vabatahtlik tegevus – see on pigem juhuslik vabatahtlik tegevus, mida tuleb ette rohkem kui ühel korral. (Uus jt 2013: 10)

2008. aastal läbiviidud TNS Emori ja Praxise uuringu esimese aruande järgi oli 12 kuu jooksul ühes või teises vabatahtlikus tegevuses osalenud veidi alla poole, 47% eestimaalastest. Kõige enamlevinud viis n-ö teadvustamata vabatahtlikus tegevuses osalemiseks oli transpordiabi pakkumine (10%), pea sama palju on neid, kes on osalenud heakorra või päästetöödel (8%) või pakkunud inimestele muul moel abi (7%).

(Ender jt 2008: 39) Heategevuse valdkonnas olid vabatahtlikud enim pakkunud abi ja toetust (53%), osalenud kampaanias või aidanud vahendeid koguda (31%) ning kogunud ja pakkunud toitu või muid esmatarbekaupu (26%) (Ender jt 2008: 40).

Uurimusele järgnes TNS Emori ja Praxise poolt ka teine osa 2009. aastal, mille raames küsitleti 401 viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikus tegevuses osalenut (nn vabatahtlikke) ning 200 mitteosalenut (nn mittevabatahtlikke). Võrreldes mittevabatahtlikega oli vabatahtlike hulgas enim nooremaid (15–24 a), kõrgharidusega ning ka õpilase/üliõpilase staatuses olevaid inimesi. Palgatöötajatest oli vabatahtlikuna teistest veidi enam tegutsenud juhtivtöötajad ning seetõttu ka kõrgema sissetulekuga inimesed. Peamised tegevused olid inimestele abi pakkumine (50%), heakorra- või päästetöödel osalemine (43%), transpordiabi pakkumine (26%) ning teavitustöö tegemine (24%). Muude tegevustega oldi tegeletud oluliselt vähem. (Ender jt... 2009: 43)

2013. aastal viidi Praxise poolt läbi järgmine uurimine, mille kohaselt kokku oli viimase 12 kuu jooksul ühes või teises vabatahtlikus tegevuses osalenud 31% Eesti elanikest, kui arvestada nii teadlikke kui ka mitteteadlikke vabatahtlikke. Võrreldes 2009. aasta uuringu lõpparuandega, mille kohaselt osalemise määr oli 47%, tundub muutus suur. Sellel on siiski hulk põhjusi ning ei saa väita, et vabatahtlikus tegevuses osalemise määr oleks tugevalt langenud. Ühelt poolt on erinevuse põhjus selles, et inimesed tajuvad vabatahtliku tegevuse olemust nüüdseks paremini – selle vajalikkuse ja põhimõtetega ollakse rohkem kursis. Teiselt poolt on ka uuringute korraldajad kogemustest õppinud ja täpsustanud metoodikat, et tabada inimeste arusaamu oma tegevusest paremini. Kui 2009. aastal loeti vabatahtliku tegevuse hulka ka annetamine, heategevus ja doonorlus, siis nüüd mõistetakse vabatahtlikku tegevust kitsamalt. 2013. aasta uuringus oli heategevus üldine nimetus, mille alaliigid olid: a) vabatahtlik tegevus kui aja ja energia panustamine ning b) annetamine kui asjade ja raha panustamine. (Uus jt 2013: 51)

Tegevuse valdkondadest oli 2013. aastal kõige populaarsem keskkonnakaitse, loodushoid ja säästlik eluviis. Sellega seoses olid levinuimad viisid vabatahtlikuna tegutseda osalemine heakorratöödel, koristus- ja ehitustalgutel või remonditöodes – seda tegi 61% kõigist 2013. aastal vabatahtlikuna tegutsenutest. 52% vabatahtlikest osales tegevustes omaalgatuslikult ning 46% mõne organisatsiooni eestvedamisel või

kutse peale. 21% vabatahtlikke oli ühekordsed panustajad, näiteks olid nad osalenud kodukoha kevadtalgutel ühe korra paari tunni jooksul või käinud terve aasta peale ühel korral abiks Toidupangas. Aktiivsete panustajate sageduse osakaal oli suurenenud, 73% oli kaasatud rohkem kui üks kord. (Uus jt 2013: 52)

Piirkondadest oli enim vabatahtlikke Jõgeva- (55% elanikest), Võru- (49% elanikest) ja Raplamaal (43% elanikest). Vabatahtlikus tegevuses olid statistiliselt oluliselt rohkem osalenud noored vanuses 15–24 eluaastat (42% oma vanuserühmast), Kesk-Eesti elanikud (44% piirkonna elanikest), eesti suhtluskeelega (35%) ja kõrgharidusega (42%) inimesed. Sotsiaalse staatuse järgi eristusid positiivselt ettevõtjad, juhid ja tippspetsialistid (43%). (Uus jt 2013: 51)

Samas viidi ka 2013. aastal Eestis TNS Emori poolt läbi uuring, mille põhjal oli (1140 küsitlusele vastaja seast) ühel või teisel moel viimase aasta jooksul heategevusega kokku puutunud 85% vastajatest, eelkõige läbi vastavate toodete ostmise, rahaliste või esemeliste annetuste. Enamus oligi heategevusega kokku puutunud pigem läbi passiivsete, isiklikku aega vähemnõudvate tegevuste kaudu (76% eelkõige ostmine, rahalised või esemelised annetused). Vähem oli neid, kes olid end pühendanud rohkem aeganõudvatele tegevustele (38% oli aidanud tasuta tööga, olnud tugiisikuks, osalenud vabatahtlikuna heategevate ürituste korraldamisel jne). (Heategevusalaste hoiakute... 2013: 3; 5)

Kui ligi 90% 18 – 60 aastaseid oli valmis annetama raha, siis püsiannetajaid oli 12%. Ühekordsed annetused olid valdaval kuni 25€ suurused, püsiannetajatel olid ühekordsed summad suurusjärgus kuni 10€. Sissetuleku kasvades kasvas ka valmisolek suuremaid summasid annetada. Kõige kindlamaks/eelistatumaks peeti jätkuvalt annetamist otse abivajajale endale või vastavale asutusele (nt lastekodule), vähem heategevusfondide vahendusel. (Heategevusalaste hoiakute ... 2013: 5)

Huvi enda heategeva panuse saatuse vastu kasvas koos heategevusele pühendatud ajaga – oli väikseim raha ja asjade annetajate seas ning suurem vabatahtlikuna osalenute annetajate seas. Samas oli reaalne huvi oma panuse saatust jälgida olemas, seda eriti

rahaliste annetuste ning vabatahtlikuna tehtava töö korral, vähem esemete annetamisel. (Heategevusalaste hoiakute ... 2013: 5)

Heategevus ja heategevusorganisatsioonid on kõige paremini välja kujunenud maades, kus puudub riiklik sotsiaalabi, nagu nt USAs. Heategevus ei pea alati olema suunatud üksikisikuile, vaid võib hõlmata teatud osa ühiskonnast, nagu lastehaiglat või erakooli. Annetuse saajad riigiti suuresti ei erine. Suurimad annetuste saajad on tervishoid, sotsiaalsektor ja kirikud. (Heategevus 2015)

Heategevust ja heategevusorganisatsioone on vaja ka kõige rikkamas ühiskonnas. Mitte ainult sellepärast, et alati on neid, keda tuleb abistada, vaid ka selleks, et muutuks ühiskonna suhtumine. Teisi abistades aitame ka iseennast, saame teadmisi ühiskonna varjupoole kohta ning tõstame enesetunnet, olles samal ajal eeskujuks lastele. (Samas) See aitab ka kaasa ühiskonnas inimestevahelise solidaarsuse suurenemisele ning rõhutab, et kõik inividid on tegelikult oma olemasolult võrdselt tähtsad ning neid tuleb kohelda võrdse austuse ja lugupidamisega.

1.3. Ülevaade SA Eesti Toidupanga tegevusest

Maailmas on Toidupank tegutsenud juba mitmekümneid aastaid, Eestis on see aga eksisteerinud alles suhteliselt lühikest aega. Siiski on selle mõne aasta jooksul suudetud laieneda üle kogu riigi ning aidatud paljusid toimetulekuraskustega peresid.

Esimese Toidupanga tegi pensionil ärimees John van Hengel 1967. aastal USAs Arizonas ning esimene Euroopa Toidupank avati 1983 Prantsusmaal (Randoja 2010). Mõiste „toidupank” saigi alguse Hengeli ideest, mille kohaselt heategevuslik organisatsioon kogub annetajatelt toidupanka sissemakseid raha või toiduainete näol ning jagab selle toiduna abivajajatele. Seda saab pidada pikaajaliseks investeeringuks kogukonna üldise elukvaliteedi tõstmisesse. (Karuson 2012)

Eesti Toidupank on Euroopa Toidupankade Föderatsiooni (FEBA) täisliige. FEBA loodi 1986. aastal ning see ühendab endas enam kui 256 Toidupanka 21 riigis, mis

võitlevad igapäevaselt nälja vastu. Selle eesmärk on tagada igale inimesele Euroopas piisav ja tasakaalustatud toitumine läbi toidu raiskamise vastase võitluse ja üleskutsel solidaarsusele. (European Federation... 2015)

FEBA tegevus põhineb järgmistel väärtustel (Who are... 2015):

- andmine – kõik tooted saadakse ja jagatakse tasuta, Toidupank tugineb oma tegevuses teistele organisatsioonidele ja vabatahtlikele;
- raiskamise vastu võitlemine läbi kogu ahela tootjast abisaajani;
- jagamine õiglaselt ja ilma igasuguse diskrimineerimiseta;
- solidaarsus kogu Euroopas.

2013. aastal jaotasid Euroopa Toidupangad laiali 402 tuhat tonni toiduaineid 5,7 miljonile inimesele, mis on võrdväärne 804 miljoni einega, koostöös 31 tuhande heategevusliku ühenduse ja sotsiaalteenuseid pakkuvate organisatsioonidega. (European Federation... 2015)

Eestis pani Toidupangale aluse hollandlane Piet Boerefijn ligi viis aastat tagasi. See loodi 2010. aasta talvel Eesti-Hollandi Heategevusfondi (EHHF) Päikeselill ja Swedbanki rahalisel toel ning koheselt alustas tegevust ka Tallinna Toidupank, millele järgnesid peagi Toidupankade asutamised teistes Eesti linnades (Toidupank Tallinnas 2015). Teisena avati kohalik Toidupank Tartus ning pool aastat hiljem järgnesid ka Toidupangad Narvas, Jõhvis, Rakveres, Viljandis ja Pärnus. 2011. aasta kevadel avati Põlva ning Haapsalu kohalikud Toidupangad ja 2012. aastal Järvamaa Toidupank (Eesti Toidupank 2015). Nüüdseks on olemas osakonnad ka Valgas, Jõgeval, Kuressaares ja Võrus.

Üldiselt on iga Toidupank iseseisev ning juhitud kohaliku mittetulundusühingu poolt (Päästearmee, Puuetega Inimeste Koda, Diakooniakeskus, Iseseisev Elu, Lasterikaste Perede Liit või Kesk-Eesti Sotsiaalkeskus). Kõik eelpoolmainitud MTÜd on hästi organiseeritud, nad tunnevad kohalikku omavalitsust, teisi MTÜsid ning kohalikke olusid. Neil on oma pinnad, vabatahtlikud, transpordivahendid, töötajad ning raamatupidamine. Sellelaadne struktuur oli kiireim ning efektiivseim viis, kuidas luua üle-Eestiline Toidupankade võrgustik. Kõik Toidupangad tegutsevad ühise nime all –

Eesti Toidupank. Eesti Toidupank korraldab lepinguid toidu tootjate-, importijate-, supermarketite- ning ELi toiduprogrammiga; ta korraldab koolitusi, toidukogumisi, heategevuskampaaniaid, reklaame ning meediakampaaniaid. Toidupank kogub ka raha riuliteks, külmikuteks, kaubikuteks ning muuks vajalikuks. (Eesti Toidupank 2015) Näiteks suudeti koguda osaliselt ka nende kulutuste katteks 2013. aasta detsembris ETV heategevusliku saate "Jõulutunnel" abiga Eesti Toidupangale üle 204 000 euro.

Eesti Toidupangad peavad kõige olulisemaks aidata ennekõike väikeste lastega ja/või paljulapselisi allpool toimetulekupiiri elavaid peresid. Lisaks on Toidupank välja toonud oma tegevuse põhieesmärgid, milleks on võitlemine vaesuse vastu, toidu raiskamise vähendamine ning inimestevahelise solidaarsuse suurendamine. (Toidupank – mis see on? 20.02.2015) See toit, mis muidu poodides raisku läheks, jõuab nüüd abivajajateni ning aitab paremini toime tulla puuduses kannatavatel inimestel. Seeläbi saavutatakse võrdsem positsioon teiste ühiskonnaliikmetega ning jõutakse suurema solidaarsuseni.

Toidupankade töö üldpõhimõtted Eestis on järgmised (Toidupank – mis see on? 2015):

- Toit saadakse kohalikust kaubandusvõrgust, tootjatelt ning talupidajatelt.
- Toit saadakse tasuta ja antakse ära tasuta.
- Toidupangad aitavad peresid, kes on sattunud ajutiselt majanduslikult keerulisse olukorda (nt töökaotus). Tegemist on lühiajalise abiga – tavaliselt suudavad inimesed hiljemalt 1-2 aasta möödudes kriisist väljuda ja edasi minna ilma lisaabi vajamata.

Kauplused ja tootjad pakuvad Toidupankadele toiduained järgmistel juhtudel (Toidupank – mis see on? 2015):

- lähenemas on „parim enne“ kuupäev;
- on toodetud liiga palju kaupa, mida ei jõuta ära müüa;
- kaup on saanud kahjustada (nt katkised pakendid) või valesti pakendatud;
- on tellitud sisse liiga palju kaupa ning seda ei jõuta piisavalt kiirelt ära müüa – nt kampaaniate ülejäägid, valed prognoosid jms.

Kogutakse ka annetusi toidukogumiskampaaniate raames, kus inimesed saavad poest ostetud tooteid otse Toidupangale annetada. Kampaaniate ajal on poodides vabatahtlikud, kes jagavad infot (flaiereid) müügisaalis ja kes seisavad kärudega kassade vahetusläheduses ning võtavad vastu annetusi. 2015. aastal toimus aprillis ja oktoobris kaks suurt üle-eestilist toidukogumisaktsiooni ning detsembris on tulemas kolmas (Toidukogumised 2015). Samuti korraldatakse vahel lisaks väiksemaid kampaaniaid, mis kestavad tavaliselt paar päeva. Kindlasti on alati olnud kõige edukamad jõulukampaaniad, mille eesmärk on jagada pühaderõõmu ka vähekindlustatud peredele tavapärasest sisukamate toidupakkide kujul. Näiteks koguti annetusi möödunud jõulude eel kahe päevaga rekordilised 61 999 ühikut, samas kui aasta varem, 2013. detsembris, kolme päevaga tervelt kolmandiku vähem, 39 800 ühikut (Toidupanga toidukogumispäevade... 2014). See näitab, et inimesed on aastatega muutunud rohkem teadlikumaks Toidupangast ning sellest, et nende ümber on väga palju halvemal järjel olevaid peresid, kelle heaks saab aga igaüks anda oma panuse väikese annetuse näol – pere parema toimetulemise nimel.

Toidupanga toiduabi taotlemiseks võivad toimetulekutoetust saavad pered pöörduda otse kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja poole vastavasisulise sooviga. Seda saab teha piirkondades, kus Toidupank juba tegutseb. Kohalikud omavalitsused on teadlikud piirkonnas elavate perede toimetuleku piirist ja koostavad selle alusel nimekirjad peredest, kes abi kõige rohkem vajavad. (Toiduabi saamine 2015) Peresid teavitatakse, kust ja millal abipakk kätte saada, kuid oluline on, et pakile läheks järgi just perekonna liige ise, mitte keegi muu. Samas on võimalik Pärnumaal linnast väljas elavatel peredel kokkuleppe alusel lasta tuua toidupakk oma koduni (nt Jakobi Õdede vahendusel), kui perel endal seda võimalik teha pole.

Toiduabi saamise eeltingimuseks on sissetulekute jäämine allapoole ametlikult määratud toimetulekupiiri. 2015. aasta riigieelarve seaduse § 2 lõige 8 punkt 1 järgselt on toimetulekupiiri määr 2015. aastal üksi elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele ning lastele 90 eurot kuus ning perekonna teise ja iga järgneva täisealise liikme toimetulekupiiri suurus on 72 eurot kuus (Toimetulekutoetus 2015).

Toiduabi saavad ka pered ja üksikvanemad, kes on toimetulekutoetuse saajate nimekirjades või abiorganisatsioonide liikmed (Suurperede Abistamise Ühing, Lasterikaste Perede Liit jt). Selleks peavad ühingute ja abiorganisatsioonide liikmed, kes vajavad toiduabi, kinnitama ja suutma tõendada, et nende kasutusse jääb toimetuleku piirist väiksem või sarnane summa. (Toiduabi saamine 2015) Veendumaks, et abi õigetesse peredesse jõuab, saab Pärnu Toidupank kohaliku omavalitsuse sotsiaalosakonnast arvelolevatest toimetulekutoetust saavatest inimestest kinnitatud nimekirjad, mida uuendatakse pidevalt. Samas, kui on võimalus, ei jäeta ka tühjade kätega üksikisikuid, kes soovivad saada ühekordset toiduabi leiva-saia kujul.

Pärnus opereerib Toidupanga tegevust MTÜ Pärnu Diakooniakeskus ning mõlemad asuvad aadressil Tallinna mnt 8. Toidupanga ainuke palgaline töötaja on koordinaator Erika Kukk. Toidupakid komplekteeritakse ja jagatakse abivajajatele kohapeal vabatahtlike töötajate poolt, olenevalt kaubast, mis antud hetkel olemas on. Vabatahtlikeks on kolm pensioni eas olevat aktiivset ning energilist prouat ja kaks tööl käivat inimest. Pakke kokku pannes võetakse arvesse perekonna liikmete arvu ning ka laste vanuseid. Jälgitakse, et kõik abistatavad leibkonnad saaks võimalikult võrdses osakaalus erinevaid toiduaineid. Samas näiteks, kui peres imikuid ei ole, siis ei lisata toidupakki ka neile mõeldud beebitoite.

Organisatsiooni eesmärgiks on siiski pakkuda leevendust eelkõige ajutistes majanduslikes raskustes olevatele lastega peredele. Eesmärgiks on olla turvavõrgustikuks ja paindlikuks abiks näiteks ootamatult toitja kaotanud või töökaotuse tõttu raskustesse sattunud peredele ning samas aidata nii paljusid kui võimalik. Eestis saab täna Toidupankade kaudu toiduabi umbes 1700 leibkonda nädalas. (Vaksmann 2015) Aastatega, kui Toidupank on pidevalt laiendanud oma tegevust, on ka abivajajaid juurde tulnud. Pärnu Toidupanga koordinaatori Erika Kuke sõnul oli näiteks 2012. aasta märtsi kuu seisuga Pärnu linnas arvel 86 pere ning kolm aastat hiljem 2015. aastal samal ajal 150 pere (suuline teade 18.04.2015). See näitab, et antud asutuse poolt pakutav abi on tõesti vajalik, kuna aina rohkem esineb peredel majanduslikke raskusi ja/või julgevad üha enam need leibkonnad abi küsida, kes muidu seda ehk pelgavad, kas siis häbist või muudel põhjustel.

Alates 2015. aasta märtsi lõpust tegeleb Toidupank ka Euroopa Liidu toiduabi jagamisega. See toimub kindlatel päevadel kahe kuu jooksul kevadel ja sügisel, kuni aastani 2020. Abi on määratud toimetulekutoetuse saajatele ning neile, kelle sissetulek pärast eluasemekulude mahaarvamist ei ületa kehtestatud toimetulekupiiri rohkem kui 15%. Seetõttu oli kevadel Pärnu linnas võimaldatud toiduabi 457 perele, kokku 850 leibkonnaliikmele (Toiduabi 2015). Samuti saavad Euroopa Liidu abi kodutute öömajades viibivad elukohata inimesed. Toiduabikomplekt ühe pereliikme kohta kaalub ligi 19 kilogrammi. Pakk sisaldab tatart, riisi, pudruhelbeid, makarone, suhkrut, rapsiõli, aga ka liha- ja kalakonserve, rosinaid, šokolaadi ja purgisuppi ning kokku abi saavad ligi 20 000 toimetulekuraskustes inimest üle Eesti (Ploompuu 2015). Pärnus toimub see aadressil Savi tänav 14 asuvas Reldori laos, kus abi osutavad Toidupanga vabatahtlikud.

2. UURINGU LÄBIVIIMINE PÄRNU TOIDUPANGAS

2.1. Uurimuse eesmärk ja metoodika

Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada, kui oluliseks peavad Pärnu linnas elavad abisaajad Toidupanga tegevust oma igapäevases toimetulekus ning milliseid on abisaajate ja Toidupangas aktiivselt tegutsevate töötajate/vabatahtlike arvamused Toidupanga töö tõhusamaks korraldamiseks.

Käesolevas töös on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- Millised on peamised probleemid, millega Toidupangast abisaavad pered silmitsi seisavad?
- Kui oluliseks peavad Toidupangast abisaavad pered antud toiduabi nende igapäevases toimetulekus?
- Millised on peamised väljakutsed ja lahendamistvajavad küsimused senises Toidupanga töökorralduses?

Uurimuse koostamisel on kasutatud nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset meetodit. Selleks viis autor läbi Toidupanga Pärnu osakonnas ankeetküsitluse abisaajatega ning struktureeritud intervjuu Pärnu Toidupanga töötajate ja vabatahtlikega (ankeetküsitlust vaata lisa 1 ja intervjuu küsimusi lisa 2). Mõlemad andmete kogumised toimusid ajavahemikus 05. aprill 2015 kuni 23. aprill 2015.

Ankeetküsitluse valis autor abisaajatele seetõttu, et nii tunneb vastaja end mugavamalt, kui vesteldes. Intervjuu tehti töötajatega, sest nad puutuvad kokku igapäevaselt klientide abistamisega ja oskavad seetõttu anda oma hinnanguid seoses antud teemaga.

Küsitluse valimisse kuulub 22 juhuslikult valitud Pärnu linnas elavat toiduabi saavat leibkonda, kelleks on peamiselt toimetulekuraskustes olevad lastega pered (üldkogum sisaldab 150 perekonda). Küsitlus viidi läbi Pärnu Toidupanga abi osutamise ruumis, kus autor jälgis vabatahtliku isiku tööd toidupakkide jagamisel. Kui klient tutvustas end abijagajale Pärnu linna elanikuna, siis pöördus autor sobival hetkel kliendi poole, tutvustades end ja oma uurimust, ning paludes tal täita paberkandjal olev ankeet. Vastanute arv jäi selliseks (22 respondenti), kuna paljud inimesed keeldusid ankeedi täitmisest, tuues välja vabanduseks, et pole selleks aega või et ei oska piisavalt hästi eesti keelt ning seetõttu ei saa seda teha.

Struktureeritud intervjuu viidi läbi Pärnu Toidupanga koordinaatori ning nelja vabatahtliku töötajaga. Keskmine intervjuu pikkus oli viis minutit, kõige pikem intervjuu kestis 12 minutit ja kõige lühem kolm minutit. Intervjuud salvestati diktofonile ning hiljem teostati sõna-sõnaline transkriptsioon.

Uuringu analüüs põhineb küsitlusest saadud vastustel ning transkriptsioonidest lühikokkuvõtete tegemises, mis sisaldab tekstilõike intervjuus käsitletu kohta. Respondendid on kodeeritud ning iga töös esineva tsitaadi ette on lisatud vastav respondendi lühend. Küsitlusele vastajate puhul on kasutatud lühendeid „R1; R2; R3...” ning intervjuule vastanute puhul „Ra; Rb; Rc...“, kus siis vastavalt number või täht tähistab seda, mitmenda vastajaga tegemist on. Tsitaadid on esitatud kursiivkirjas ning tsitaadist väljajäetud laused ja sõnad on tähistatud märgiga /.../. Välja jäeti lauseid või sõnu juhul, kui need polnud seotud otseselt intervjuu küsimusega või selleks, et tsitaadi mõte oleks selgelt ja lühidalt välja toodud.

Kõigile vastajatele on tagatud anonüümsus ning saadud andmeid on kasutatud vaid selle uurimuse raames. Samuti on vastajaid informeeritud töö eesmärkidest.

2.2. Uurimuse tulemused

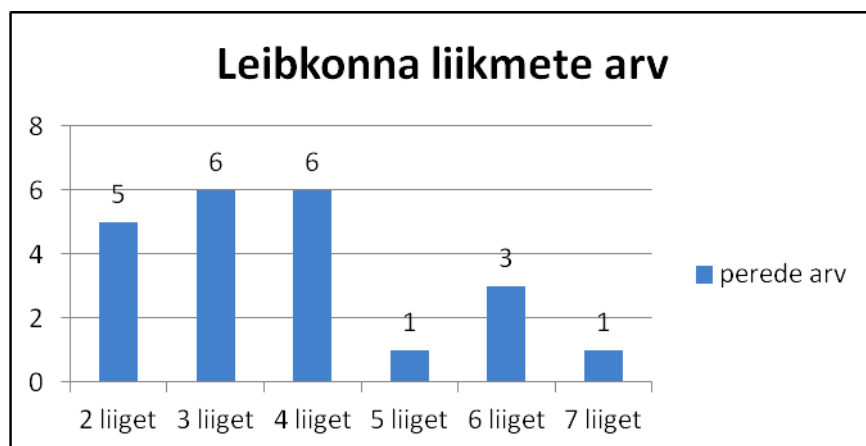
2.2.1. Küsitluses osalenud Toidupanga klientide üldandmed

Küsitlusele vastanud 22 respondendi seast olid kõik naissoost (ankeetküsitlust vt lisa nr 1). Toidupakkidel käis järgi ka meessoost kliente, aga ükski neist ei soovinud erinevatel põhjustel küsimustele vastata. Noorim vastaja oli 20 ning vanim 52 aastane, keskmiseks vanuseks kujunes 36 eluaastat.

Enamus kliente märkisid oma rahvuseks „eestlane“, oli vaid kaks erandit, kus kirjutati vastavalt „venelane“ ja „mustlane“. Ka suhtluskeelena oli välja toodud peamiselt „eesti keel“, kolmel juhul aga „eesti keel ja vene keel“. Üheksa vastajat olid põhiharidusega, kaheksa keskeri- ning neli vastajat keskharidusega. Üks respondent jättis antud küsimusele vastamata.

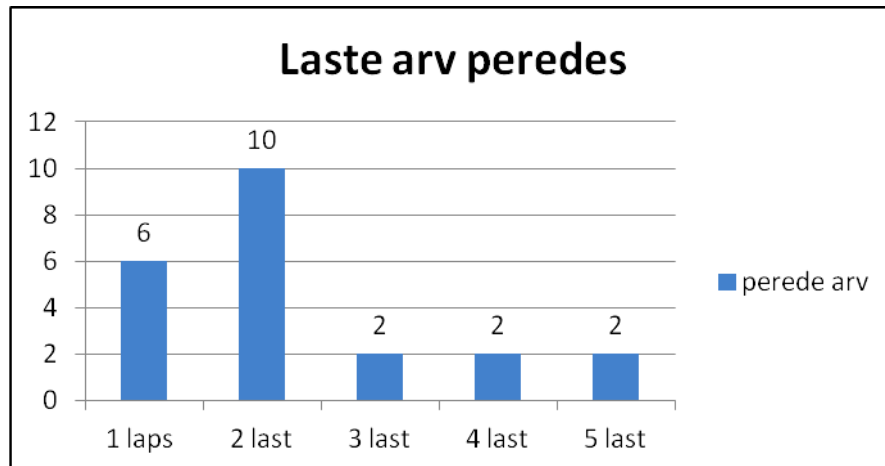
Ükski toiduabi saavatest naistest polnud küsitlusele vastamise hetkel abielus. Seitse olid vabaabielus, kolm lahutatud, kaks lesed, üheksa vallalised ning üks neist oli lahus elav. Selgelt on märgata ülekaalu vallaliste osas, üksikemasid oli kokku 15.

Küsitlusele vastajate hulgas oli kahe- kuni seitsmeliikmelisi perekondi. Allolevalt jooniselt 1 näeb, et kolme- ja neljaliikmelisi leibkondi oli enim, mõlemaid kuus. Kaheliikmelisi perekondi oli viis ning kuueliikmelisi kolm. Kõige vähem oli viie- ja seitsmeliikmelisi leibkondi, mõlemaid üks.

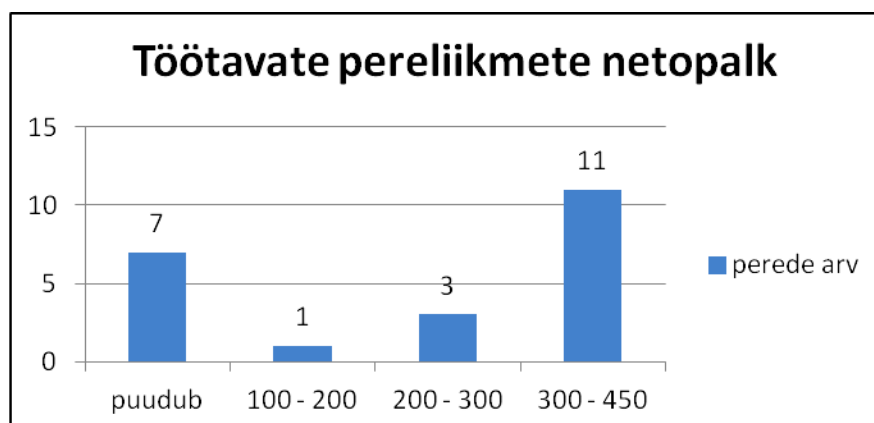
Joonis 1. Leibkonnas elavate liikmete arv (autori koostatud).

Laste arv abistatavates peredes Pärnus varieerus ühest viieni (vt joonis 2). Lastena läksid arvesse kuni 17-aastased (kaasaarvatud) isikud. Enim oli 22 vastaja seas kahelapselisi peresid, keda oli kokku kümme. Järgnesid ühelapselised pered, neid oli viis. Kõige vähem oli nelja- ja viielapselisi peresid, mõlemaid kaks.

Joonis 2. Laste arv peredes (autori koostatud).

Leibkondasid, kus mitte keegi ei töötanud, oli kokku kümme. Üks inimene käis tööl üheksas peres ning kaks inimest kahes peres. Mõlemates peredes, kus kaks inimest tööl käisid, oli ka lapsi kaks. Seitsmel perel puudus töö eest saadav sisetulek täielikult, üks pere sai 100–200 eurot, kolm pere 200–300 eurot ja üksteist pere 300–450 eurot kuus pere peale kokku (vt joonis 3).

Joonis 3. Töötavate pereliikmete poolt kokku kättesaadav netopalk eurodes (autori koostatud).

Peamine sissetulekuallikas lisaks töö eest saadavale palgale oli perede jaoks lapsetoetus, seda sai 20 leibkonda (vt joonis 4). 12 leibkonda said toimetulekutoetust. Kuus respondenti märkisid ära invaliidsustoetuse, neli töötuabiraha ja kolm alimentide saamise. Kaks pere said lisaks toitjakaotuspensioni ning eraldi toodi välja veel vajaduspõhine toetus ning vabatahtliku stipendium.

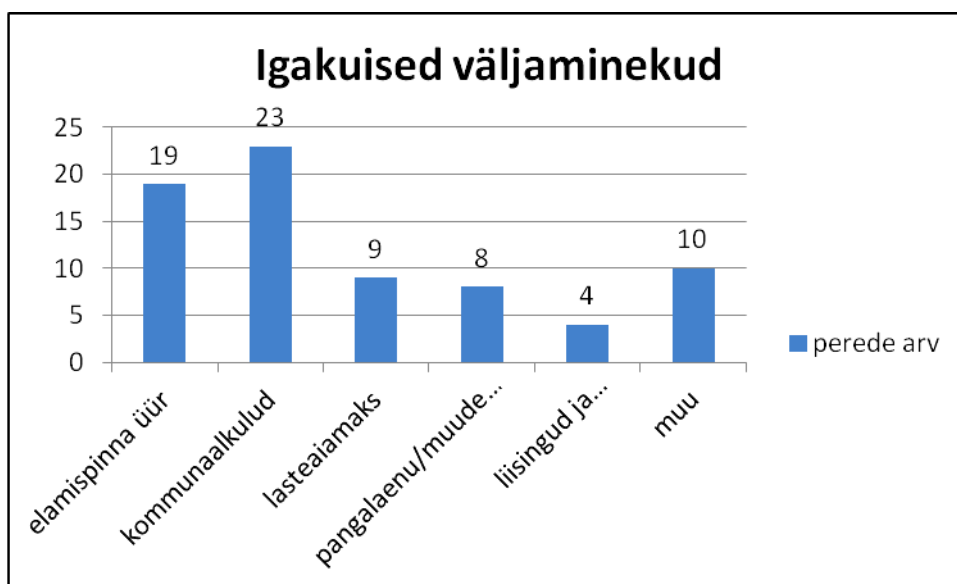

Joonis 4. Perekondade sissetulekud lisaks peale palga (autori koostatud).

Vaadates joonist 5, võib näha, et kõik vastajad märkisid ära igakuiste väljaminekutena kommunaalkulude maksmise. 19 respondenti peavad tasuma ka elamispinna üüri. Üheksa leibkonda kulutavad osa oma sissetulekust igakuiselt lasteaiamaksuks, kaheksa perekonda pangalaenu või muude laenude tagasimakseks ning neli leibkonda liisingutele või järelmaksetele. Kümne respondendi seast tõid kolm inimest eraldi välja kulutused telefonile, digitaalteleviseioonile ja internetile ning ülejäänud seitsme vastaja seas mainiti üksikult ära veel, et raha läheb ka arstidele, söögile-joogile, mähkmetele, laste koolitarvetele, laste huviringidele ja koolitustele, bussi kuupiletitele ning küttepudele.

Meelelahutust mainiti kolme respondendi puhul televisiooni ja interneti kujul, samas aga on need pigem üks lahutamatu osa igapäeva elust, mida ei saagi väga arvestada lõbustusena. Kultuuritarbimisega seotud kulutusi aga ei maininud mitte ükski vastaja,

milleks oleks näiteks teatri, kino, kontsertide, muuseumite või näituste külastamine. Samas on tähtis, et inimesel oleks võimalik nautida ka eelmainitud asju, kuna need pakuvad meelelahutust ja avardavad teadmisi ning üleüldist maailmapilti. Ei mainitud ka ühtegi hobi ega spordiala, millega seoses tuleks väljaminekuid teha. Muidugi võib treeningu mõttes vabas õhus joosta või muid selliseid tegevusi harrastada, millele otseselt raha kulutama ei pea, rolli mängib ainult sobivate jalatsite ja riiete olemasolu.

Joonis 5. Perekondade igakuised väljaminekud (autori koostatud).

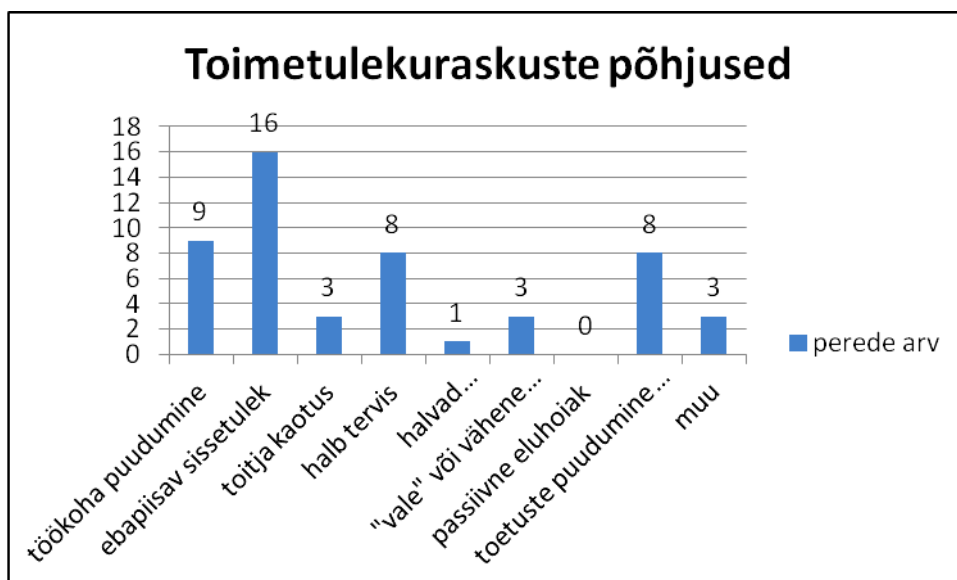
Peredel jääb elamiskuludeks (toit, riided jne) peale arvete tasumist kümne vastaja põhjal 100–200 eurot. Kahel leibkonnal jääb 40–50 eurot ning kolm inimest märkisid ära vastavalt 90 eurot, 250 eurot ja 594 eurot. Viimasena mainitud 594 eurot sai arvutatud töö autori poolt, kuna ankeedis seisis vastus sellisena: *R4 „riiklikult määratud toimetulekupiir jääb inimese kohta üle elamiskuludeks“*, ehk sel juhul tuli antud leibkonna puhul esimese liikme ning nelja lapse jaoks märkida 90 eurot ning kahele ülejäänud täisealisele liikmele mõlemale 72 eurot.

Kaks vastajat kirjutasid välja, et neile ei jäägi midagi üle. Viis respondenti jätsid antud küsimusele vastamata, sellest võib järeldada, et kas nad ei osanud öelda vastust, või ei jää neil samuti midagi üle elamise tarbeks peale arvete tasumist.

2.2.2. Toidupanga klientide toimetulekuraskuste olemus ning majanduslik olukord

Toimetulekuraskustes oli olnud üks leibkond mõni kuu, kaks leibkonda pool aastat ning kuus leibkonda umbes üks aasta. Ülejäänud 13 respondenti märkisid ära, et peres on esinenud toimetulekuraskusi kauem kui üks aasta: kuue vastaja puhul 2-3 aastat, kolme puhul 4-6 aastat ja samuti kolme puhul 8-10 aastat. Üks perekond pole aga suutnud iseseisvalt probleemideta toime tulla juba 15 aastat.

Nagu jooniselt 6 näha võib, siis on peamine toimetulekuraskuste põhjus ebapiisav sissetulek, seda 16 respondendi arvates. Üheksa pere jaoks on toimetulematus tingitud töökoha puudumisest. Võrdselt kaheksa respondendi jaoks mängib olulist rolli halb tervis ning riiklike ja omavalitsuste poolt makstavate toetuste puudumine või vähesus. Samuti on võrdselt kolm vastajat välja toonud toimetuleku raskuste põhjusena toitja kaotuse ja „vale“ või vähese hariduse olemasolu. Lisaks toodi veel välja järgmised põhjused: elu kallinemine igas valdkonnas; respondent kasvatab lapsi ilma lapse isapoolse toetuseta; kõik toetused, annetused, stipendiumid, kingitused jne lähevad toimetulekutoetuse arvestamisel sissetulekuks, seetõttu on vastanu kinnises ringis, kus saab kasutada ainult miinimumi.

Joonis 6. Perede toimetulekuraskuste põhjused (autori koostatud).

Küsidest vastanutele, milles avalduvad toimetulekuraskused ning milliseid probleeme perekonnas veel esineb, vastati mitmel erineval moel, aga peamiselt kinnitati siiski seda, et sissetulek ei ole piisav normaalseks äraelamiseks. Toodi välja järgmised põhjendused:

R3 “Peaa üksi lapsega kodus olema, pole võimalik tööle minna.”

R4 “Laste isa ei maksa elatusraha. Palgad väikesed, mis ei võimalda suurel perel toime tulla. Kui leidub mõni sponsor, siis see raha läheb riigile, mitte pere toimetuleku parandamiseks. Väga raske on miinimumiga elada, eriti kui mõni suurem väljaminek tuleb või peab kolima, kuna pole oma elamist.”

R7 “Laste koolituskulude suurenemine ja igakülgne üldine elu kallinemine”

R10 “Lapsed võivad valida halvad sõbrad, kuna puudub võimalus suunata neid huviringidesse. Lisaks paljud muud põhjused.”

R11 “Rahadega pidevalt kitsas. Kultuuri vajaduste rahuldamisest ei saa unistadagi!”

R12 “Vanemad, ise teadmata, usaldasid valet inimest ja tänu sellele on võlad kaelas, mustas nimekirjas asumine, pangalaenu ja töö puudus.”

R13 “Peale maksude maksmist jääb 200 kätte. Sellest tarvis veel [kohtu?]täituritele. Kompromiss makse maksta.”

R14 “On pangalaenu, mida ei ole suutnud maksta tagasi, tasun ainult igakuist intressi.”

R15 “Pisikese kaheaasta-kümnekuuse vanuse tipsi isa lahkus meie perest jäädavalt. Toitjakaotuspension pole piisav, et riideid ja asju osta, aga see on hea, et nii paljugi saab. Peab olema rahul. Magusat ei saa lastele lubada.”

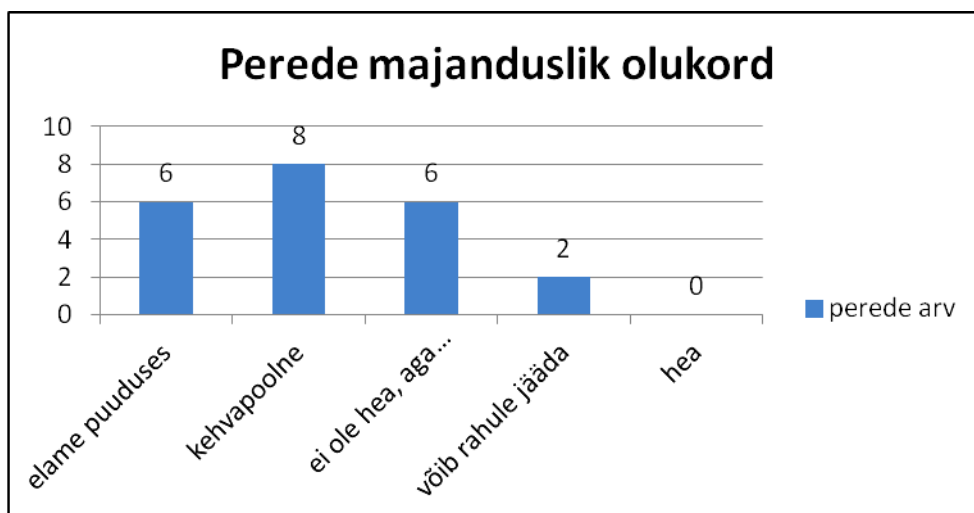
R16 “Raske puudega lapsinvaliidi hooldus ja 24h järelevalve.”

R19 “Peamine probleem, mis peres esineb, on see, et tihti on jahe ja elektriküttega korter on kallid, kuhu kulub suurem osa sissetulekust.”

R22 “Ainult üks inimene töötab peres ja palk ei kata reaalselt ära kulutusi. Toidu jaoks raha napib ja mõni makski võlgnevuses.”

Ükski respondentidest ei toonud välja seda, et peredes esineks mingeid sõltuvusprobleeme, näiteks alkoholism. Samas ei ole töö autor kindel, et sõltuvusprobleeme vastanute hulgas üldse pole, sest ei uurinud seda oma küsitlusega.

Küsites, milliseks peavad respondendid oma pere majandusliku olukorda, vastati enim “kehvapoolne”, seda kaheksa abisaaja poolt (vt joonis 7). Võrdselt kuus inimest märkisid, et “elame puuduses” ning “ei ole hea, aga tuleme toime”. Ainult kahe vastanu arvates võib pere rahalise olukorraga rahule jääda. Heaks ei pidanud oma pere majandusliku olukorda mitte ükski respondent.

Joonis 7. Perekondade majanduslik olukord respondendi objektiivse hinnangul (autori koostatud).

Küsites, et kui võrd sunnib pere majanduslik olukord tegema piiranguid toidu hulga ja kvaliteedi osas, selgus, et üldiselt väga sunnib ning paljud leibkonnad ostavad vaid kõige odavamaid kaupu ning poes pööratakse suurt tähelepanu allahindlustele.

Lisaks toodi välja mõned järgmised põhjendused:

R4 “Kogu aeg peab arvet pidama, mida osta. Ebapiisav ja ühekülgne toit. Harva saab lubada liha ja piima. Isegi aedvilja ei saa kogu aeg lubada.”

R5 “Kuu algul pole viga, liha ja vorsti lubada ei saa iga kord. Kuu lõpus on näpud põhjas.”

R6 “Ostan soodushindadega. Kui võimalik oleks, tarbiksid rohkem värskaid puu- ja köögivilju.”

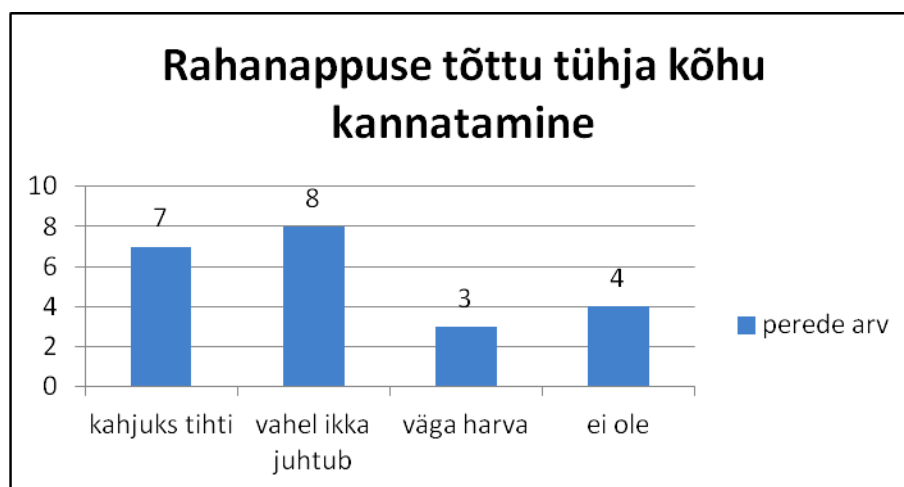
R9 “Toitu läheb kogu aeg, kuna pere suur ja ostan seda, mida vaja on”

R10 “Vägagi sunnib! Jumal tänatud, et on olemas Toidupank ja kauplustes letid, kus vahest leidub ka allahinnatud tooteid”

R15 “Seda juhtub tihti, kuna üürid ja teised kohustuslikud maksud vaja enne maksta, siis söök ja siis pisut lastele ka magusat.”

R22 “Suurelt jaolt, kuna teatud vajalikud toiduained jäävad tihti ostmata.”

Küsidest klientidelt, kui tihti on rahanappus pannud nende pere tühja kõhtu kannatama, vastati kaheksa inimese poolt, et vahel ikka tuleb seda ette (vt joonis 8).

Joonis 8. Vastused küsimusele, kui tihti on rahanappus pannud peresid tühja kõhtu kannatama (autori koostatud).

Kahjuks peab tõdema, et on siiski tervelt seitse leibkonda, kes peavad tihti tundma nälga, sest majanduslik olukord pole piisavalt hea, et seda leevendada saaks. Üks respondent, kes vastas „kahjuks tihti“, kirjutas juurde kommentaariks:

R4 „Toitu küll on olnud, aga ei saa ju süüa ainult saia või makarone. Pole jätkunud raha näiteks aedvilja ostmiseks. Kõht on täis, aga organism ei saa vajalike vitamiine, mineraalaineid, siis kannatab tervis ja ei jõua töötada, väsimus ja nõrkus tekib.“

Kolmel perel esineb väga harva sellist olukorda, kui tuleb tühja kõhtu kannatada ning neli vastajat märkisid ära, et nii raske seisus nad õnneks veel pole olnud.

2.2.3. Toidupanga klientide rahulolu toiduabi osas

Küsitluse tulemustest selgus, et koguni üheksa respondenti 22 seast on igati rahul Toidupanga poolt pakutava abiga (vt joonis 9). Vastajad põhjendasid oma valikut järgmiselt:

R6 “Kui midagi muud süüa pole, siis vähemalt on leiba-saia ja kuivaineid.”

R10 “Tänu Toidupangale elame veel! Hetkel süüa Toidupangast saadud leivast tehtud leivasuppi, millele maitseks peale lisatud eile Toidupangast saadud vahukoort. Väga maitsev!”

R16 “Kõht saab täis ja meel hea Toidupangast lahkudes!”

R11 “Ainult tänu Toidupangale ei ole nälgimiskogemust elus üldse.”

R12 “Saab piisavalt, et toime tulla.”

R20 “Olen väga tänulik ning ka ise abiks käinud Toidupangas, saab tühja kõhu täis!”

R22 “Lastele saab alati midagi söögipoolist, ise võib ka vahel söömata olla.”

Kolm vastajat märkisid, et on rahul pakutava abiga. Samas seitse klienti on pigem rahul toiduabiga. Kaks neist põhjendasid oma valikut järgmiselt:

R5 „Pigem olen rahul. Kui ma neid asju ei saaks, siis ma oleks kuu lõpul söömata.“

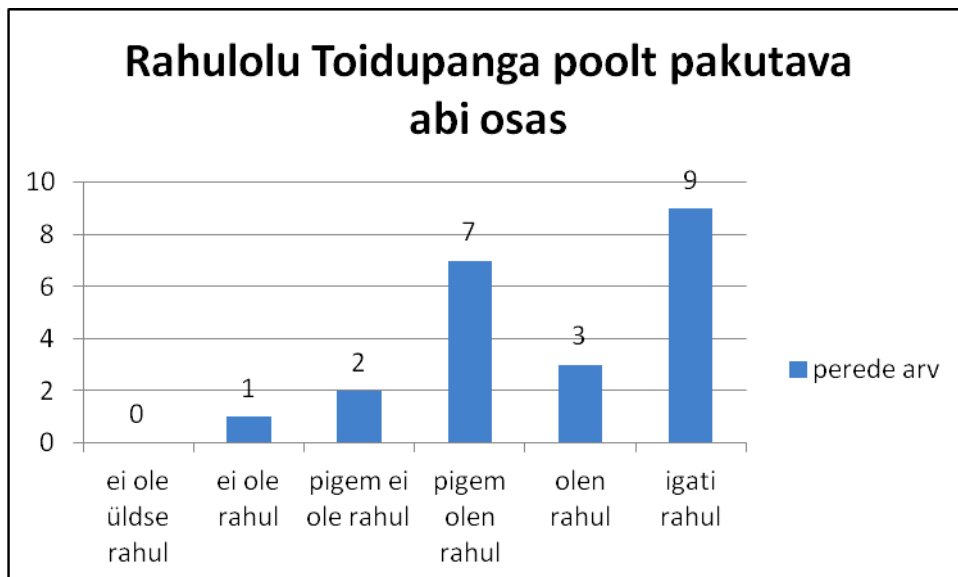
R13 „Leiba-saia jaksame ise osta, sooviks rohkem konserve, lihatooteid, suppe.“

Kaks respondenti märkisid, et pigem ei ole rahul, ning lisasid:

R4 “Enamasti on leivad-saiad. Vaja oleks pigem lastele aedvilja, liha, muna, piima. Harva saab peale leiva-saia muid asju.”

R15 “Olen rahul, et nii paljugi saab, aga pigem antakse leiba ja saia, mõnikord juhud, kui saab lihatooteid. Magusat ootavad lapsed väga.”

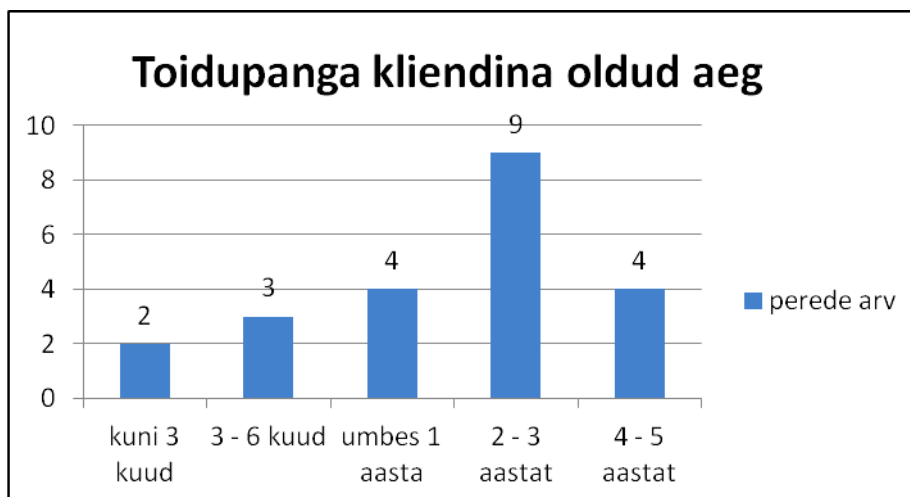
Üks inimene vastas, et ei ole rahul pakutava abiga, ning lisas kommentaariks: *R21 “Saan ainult leiba-saia ja see ka aegunud tavaliselt.”* Neid, kes Toidupanga abiga üldse rahul ei olnud, vastajate seas ei esinenud.

Joonis 9. Klientide rahulolu Toidupanga poolt pakutava abi osas (autori koostatud).

Küsid es respondentidelt, et kui kaua on nad olnud Toidupanga kliendid, vastati enim “2-3 aastat”, sedasi vastas üheksa leibkonda (vt joonis 10). Selgus ka, et neli leibkonda olid toiduabi saanud umbes üks aasta ja neli leibkonda 4-5 aastat. Kolm pere olid abi saanud 3-6 kuud ning kaks 3 kuud või vähem.

Joonis 10. Toiduabi saamise ajaline pikkus (autori koostatud).

Küsimusele, kuidas abivajajast sai Toidupanga klient ning kellelt info saadi, vastati järgmiselt: 13 respondenti kirjutasid, et info Toidupanga kohta saadi linnavalitsuse sotsiaalosakonnast. Üks inimene sai infot Pärnu Toidupanga koordinaatorilt Erika Kukelt, üks Caritase perekeskuse vahendusel, üks Paljulapseliste perede liidu kaudu ning üks ajalehe vahendusel.

Mitmed lisasid kommentaariks (viis inimest), et põhjus oli tööpuudus ja/või väike sissetulek. Lisaks mainiti ära järgmist:

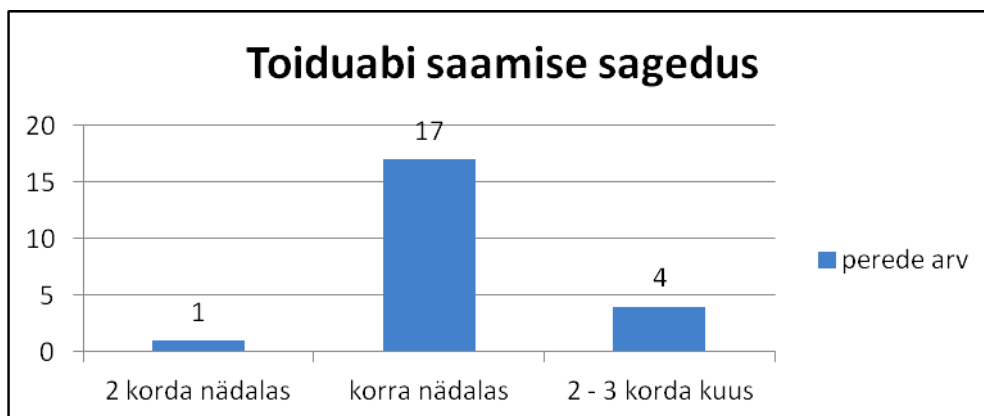
R10 "Ema pani Toidupangas nimekirja, sest ma ise ei osanud kuskile pöörduda."

R15 "Peale pisikese tütre issi surma hakkasin toiduabis käima."

R16 "Võlg ja nälg ajendasid mind abi otsima!"

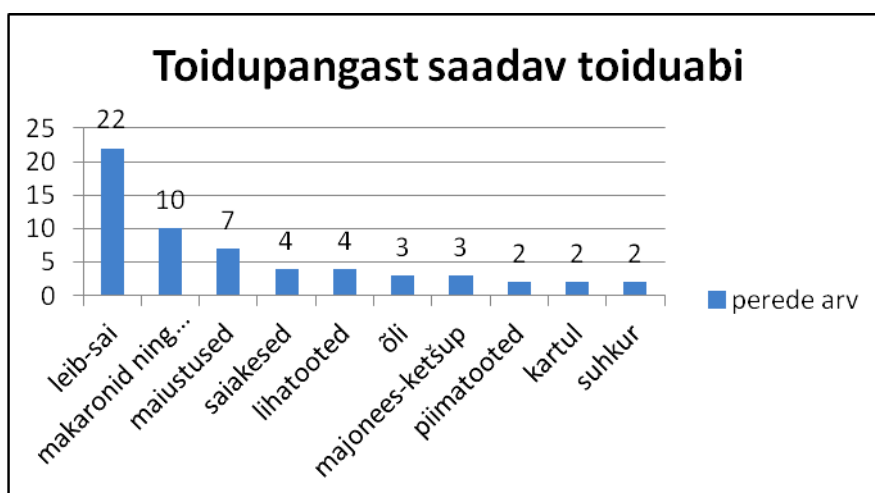
R22 "Läksin kaks aastat tagasi Toidupanka ja palusin ise abi, kuna Pärnu linna sotsiaalosakond keeldus ja keeldub siiani aitamast."

Enamus peresid saavad toiduabi korra nädalas, nii vastas 17 respondenti (vt joonis 11). Üks leibkond saab isegi tihedamini, seda kahel päeval nädalas. Neli inimest märkisid ära, et nemad saavad toiduabi kaks-kolm korda kuus.

Joonis 11. Leibkondade toiduabi saamise sagedus (autori koostatud).

Toidupangast saadava toiduabina nimetasid kõik 22 respondenti ära leiva-saia ning neist kümme vastajat märkisid ainult need kaks toiduainet, lisamata juurde midagi muud. Kümme klienti nimetasid ära ka makaronid ning muud kuivained. Seitsme pere lapsed saavad samuti maiustusi. Neljal korral märgiti ära nii saiakeste kui ka lihatoodete saamine. Kolme vastaja andmetel esines nii õli kui ka majoneesi-ketšupi saamist toiduabina. Kahe respondendi andmetel saadi piimatooteid, kartulit ning suhkrut. Üksikult nimetati ära ka, jahu, või, konserve ning puuviljade saamine toiduabina.

Joonis 12. Pärnu Toidupanga klientide poolt saadav toiduabi (autori koostatud).

Küsidest klientidelt, kuidas nad tunnevad end abi vastu võttes, kirjutati enim vastuseks (kaheksa respondenti), et nad tunnevad end seda tehes hästi. Seitse vastajat tunnevad abi vastu võttes ka häbi, piinlikkust või alandatust. Viis respondenti mainisid, et nad

tunnevad end tänulikuna. Üks vastaja ütles, et tunneb end kergendatult, kuna lapsed ei pea nälga tundma. Lisaks on välja toodud mõned näited vastustest:

R4 “Vahel hästi, kui on lahked ja sõbralikud töötajad ja saab mitmekülgset toitu. Ülihalvasti, kui on nähvatud, et “kellele te neid lapsi teete, teised tahavad ju ka abi, ega me ei jõua tervet Pärnu linna toita.” Häbistamine ei meeldi, siis on süüdlase tunne.”

R7 “Tunnen end veidi alandatud, kuid tänapäeval lastega üksikvanemana elades pole vaesus enam häbiasi.”

R11 “Eneseväarikusele ei ole hea, kuid olen tänulik.”

R12 “Hästi, kuna julgen abi küsida ja pean seda normaalseks.”

R13 “Sõltub teenindajast, mõni oskab kohe heameele ära rikkuda,”

R15 “Kehvasti tunnen, aga paljud inimesed käivad siin.”

R16 “Tunnen end viis pluss! Oleneb teenindajast.”

R19 “Tunnen end abi vastu võttes tänulikuna, aga tunnen ka piinlikust, et ei saa kõike toidukaupa värskena ostetud.”

Enim paistab silma eelnevatest tsitaatidest just see asjaolu, et mõne kliendiga on käitunud Toidupanga vabatahtlike poolt ebaviisakalt või lausa halvustavalt. Üldiselt ei peaks sealsed töötajad oma arvamusi või hoiakuid nii avalikult klientide suhtes väljendama, sest toiduabi saajad on ise juba raskes olukorras ja neil on niigi piinlik abi vastu võtta.

Küsidest respondentidelt, kas ja kuidas on Toidupangast saadud toit nende perele abiks olnud, selgus, et see on olulisel määral aidanud toetada leibkondade toimetulekut. Lisaks toodi välja järgmist:

R3 “Alati on sai ja leib laual. Lapse jaoks on väga oluline, kui magusat saab.”

R4 “Paljudel kordadel on toit olnud suureks abiks. Meile on toodud kaupa koju, kui endal midagi lauale panna ei olnud. On olnud liha, lapsed on rõõmustanud jogurti ja maiustuste üle.”

R7 “See on niivõrd suur abi, et teinekord jätkub abi valmistoiduna mitmeks päevaks. Kunagi pole lapsed tühja kõhtu kannatanud.”

R11 “Mitu nädalat ei olnud raha üldse peaaegu. Ilma Toidupanga abita oleks olnud täitsa nälja päevad.”

R13 “Kartul on ikka päris palju aidanud.”

R14 “Väga palju abiks olnud. Eriti töötuna olles.”

R15 “See abi on väga suureks toeks meie perele. Kapp saab toitu täis ja lapsed ka magusatest saiakestest ja kommidest kõhu täis.”

R19 “Toidupangast saadud toit on minu perele abiks olnud just siis, kui raha otsakorral ja ei saa poest eriti midagi osta.”

R21 “Päris pikka aega jääb leiva-saia peale kulutatav raha piima, või, vorsti ja juustu ostmiseks.”

R22 “Igati abiks, saab kõhu täis.”

Küsid respondentidelt, kui vajalik on nende hinnangul Toidupanga tegevus üldiselt, tõdes 16 inimest, et see on nende arvates väga vajalik. Lisaks on välja toodud mõned näited vastustest:

R4 “Arvan, et väga vajalik. Rahast napib toidu jaoks. Vaesus on suur. Suhtumist klientidesse võiks parandada, siis on mul parem. Seadused võiks lubada toidu jagamist, mitte selle raiskamist, prügikastidesse viskamist. Pole inimlik, kui mõned äritsevad äravisatud toiduga. Paremini jagagu laiali. Inimene ostab hea meelega poest, kui vähegi raha on. Arvan, et enamik inimesi ei taha Toidupangas käia saama peal, vaid hädavajaduse sunnil.”

R7 “Toidupanga tegevus on hindamatult vajalik. Kui sellist asutust ei oleks, usun, et paljud pered oleksid näljas ja lapsed näljast nõrgad.”

R10 “Väga, väga vajalik kui just ei taheta töölisrahvast välja suretada.”

R12 “Aitab hädasolijaid, heategevust on vähe maailmas, hea, et keegigi tegeleb.”

R13 “Ikka on vajalik, palgad pole piisavalt head. Abivajajatest puudus ei ole.”

R15 “Ikka on vajalik, kuna ise elan siin Toidupanga juures ja näen, kuidas noored naised käivad prügikastis riideid otsimas ja vanad mehed proovivad prügikastist vanu toite – hammustavad ampsu ja siis söövad ära.”

R19 “Toidupanga tegevus on minu hinnangul väga vajalik. Põhjus on see, et sealt saavad väga palju inimesed, kes on kas töötud, üksikvanemad või puuetega inimesed.”

R22 “Tõeliselt vajalik, kuna Eestis on palju puuduse all kannatavaid inimesi ja lastega peresid. Lapsed saavad alati midagi head ka süüa.

Nagu eelnevatest näidetest selgub, on Toidupanga tegevus väga oluline ja tänuväärne ettevõtmine. On tähtis, et inimesed oskaks hinnata saadud abi ning ei peaks seda iseenesest mõistetavaks.

2.2.4. Toidupanga klientide ettepanekud toiduabi osas

Poolte respondentide ehk 11 küsitlusele vastanu hinnangul on praegune nende poolt (ühe korra nädalas) saadav toiduabi perele täiesti piisav (vt joonis 13). Nelja inimese arvates võiks abi saada kaks korda nädalas. Kaks klienti arvavad, et neile võiks toiduabi pakkuda lausa kolm korda nädalas. Üks neist saab hetkel muidu abipakki juba kaks korda nädalas ning teine respondent kirjutas järgneva vastuse:

R15 “Esmaspäev, kolmapäev ja reede oleks super, või siis esmaspäev ja neljapäev. Siis oleks nädalavahetusel ka leib-sai laual.”

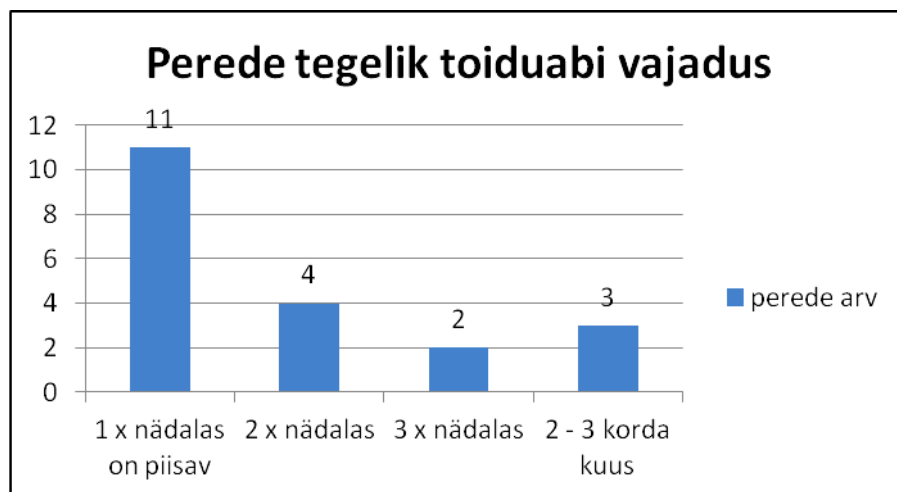
Kolme vastaja hinnangul oleks nende leibkonnal toiduabi vaja 2-3 korda kuus, neist kaks pere saavad praegugi sama tihti abi, see tähendab, et nad on hetkelise abi sagedusega rahul. Üks neist respondentidest kirjutas juurde järgmise kommentaari:

R10 “Piisab sellest mis saab ja kogu abi võetakse sügava tänutundega vastu!”

Lisaks vastas antud küsimusele üks klient, kes kasvatab üksinda viit last ja saab hetkel abi 2-3 korda kuus, järgnevalt:

R9 “Üritan ise hakkama saada.”

Vastamata jättis tegeliku toiduabi vajaduse sageduse väljaselgitamise küsimusele üks inimene.

Joonis 13. Perede tegelik vajadus toiduabi saamise sageduse osas (autori koostatud).

Uurides, mida pered tegelikult ootavad toiduabiks, selgus, et enim on neil heameel lihatoodete üle, nii vastas 13 respondenti (vt joonis 14). See on ka loogiline, kuna liha on üldiselt üks kallemaid igapäevaseid toiduaineid ning see on väga vajalik mitmekülgse ning tervisliku toitumise jaoks. Samuti oodatakse seitsme leibkonna poolt väga maiustusi, kuna nende üle pidavat lapsed alati rõõmustama. Kuus vastajat sooviksid rohkem piimatooteid, mitu korda mainiti ära eraldi jogurtit, sest ka seda pidavat tahtma just lapsed. Neli respondenti märkisid ära, et nad ootavad konserve ja suppe. Kolmel vastajal on heameel puuviljade, kuivainete ning õli üle ja kaks vastajat

soovivad juurvilju, jahu ning saiakesi. Samuti mainisid kaks uurimuses osalejat ära, et nende jaoks on eriti tore, kui vahest ka torti üllatuseks saadud. Üksikult toodi välja suhkur, leib-sai, rosinaid ja hommikuhelbed. Alljärgnevalt on esitatud veel mõned täiendavad vastused:

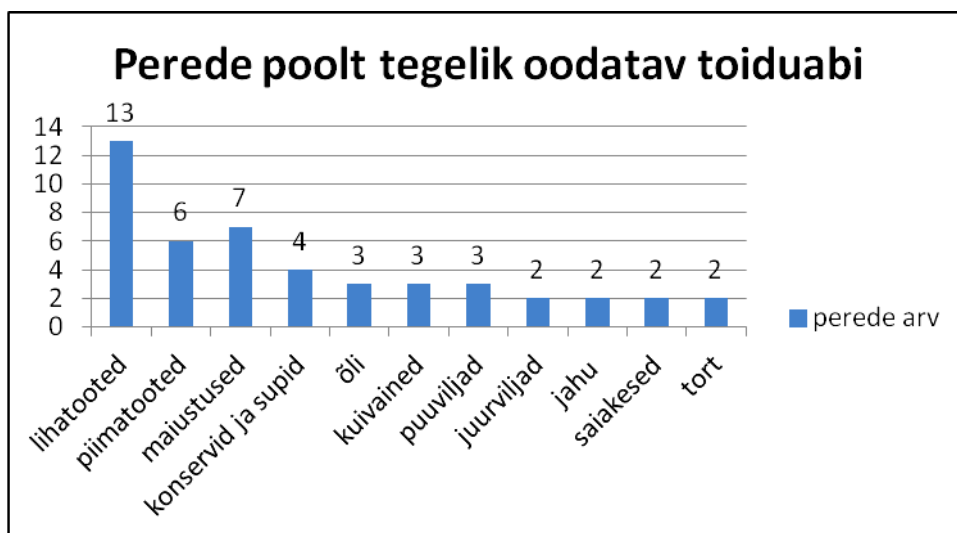
R7 „Heameel on kõige suurem, kui antakse ka muud peale leiva-saia.“

R10 „Toidupank pole see koht, kus valida! Ega see pood pole.“

R16 „Võiks olla toiduaineid ja poolfabrikaate, millest ise saaks süüa valmistada.“

R21 „Tahaks värsket toitu, kus oleks vitamiine.“

R22 „Olen kõige üle õnnelik ja rahul, mida pakutakse.“

Joonis 14. Perede poolt tegelikult oodatav toiduabi (autori koostatud).

Paludes vastajatel teha muid ettepanekuid – sealhulgas linnavalitsusele, abi paremaks muutmisel, sooviti toiduabi suhtes, et pakutava kauba valik võiks olla mitmekesisem ning juurde võiks lisanduda puuvilju, erinevaid liha-, piimatooteid ning üldse värsket toitu, mis abi paremaks muudaks. Võimalusel sooviks üks respondent korra kuus suhkrut ja kohvi ning ta ootab väga kartulit, kuna see on igapäevane toiduaine.

Samuti tehti ettepanek, et seadused peaks võimaldama kauplustel ära anda laiema sortimendiga tooteid (hetkel võib ainult „parim enne“ tähisega) ning Toidupanga kogumis- ja jaotuspunkte peaks olema mitmes linnaosas, kuna praegu on ainult ühes. Mõned alljärgnevad küsitlusele vastanute arvamused tunduvad aga väga üllatavatena. Nimelt toovad vastajad välja halba kohtlemist ja seda, et osa annetatud toidukaubast ei jõua tegeliku abivajajani.

R4 „Töötajatele tuleb teha koolitus, ei tohiks halvustada kliente. Oma emotsioonid tuleb vaos hoida. Muidu kaotab Toidupanga tegevus oma mõtte. Hea on käia tundega, et inimesest hoolitakse ja kõigil on võimalik ellu jääda ka siis, kui oled nõrgem, sul on lapsed või keerulised ajad.“

R13 „Kohaliku omavalitsuse poolt kõik hea. Soovida jätab mõnikord Toidupanga klienditeenindaja. Hea näide: "Te olete piisavalt noor, minge tööle! Mida ma Teile annan." Ja kui on laps haige ja ma ei jõua õigel päeval: kohe kisa kas ma käin tööl! Ma pean tegema vist linnavalitsusele anonüümse kirja, et nad näeksid, kui tõsine teema Toidupangas suhtumine on. Olen esimest korda vabatahtlik Toidupanga kogumiskampaanial poes, kuigi olen ka ise abivajaja. See, mis nad saavad kogumispäevadel, võrreldes sellega, mida abivajaja saab, on täiesti ÖÖ JA PÄEV! Ikka ainult leib ja sai!“

R20 „Juhataja on väga korralik ja hea tööline. Rahul kõigiga. Olen näinud et saadakse ka paremat kraami peale leibade-saiade, aga letti see ei jõua. Kuhu see läheb?

Järgnevad respondentide ettepanekud ning soovitusel, mis on allpool välja toodud, ei puuduta Toidupanka, vaid Pärnu linnavalitsust ja riigi täitevvõimu organeid.

R3 „Toetused võiks suuremad olla, nt võrreldes Soomega on väga väikesed toetused.“

R5 „Võiks rohkem toetada neid peresid, kus vanem üksi lapsi kasvatab ja käib tööl, mitte neid toetada paremini, kes saavad toimetulekutoetust ja tööl ei käi (ei viitsi tööle minna). Miks tehakse erandeid.“

R6 „Linnavalitsus võiks vahel pakkuda abi ka kõige tavalisemate majapidamistarvetega, nt pesupulber, hambapasta ning muid hügieenitarbeid. Selliseid asju vajavad kõik.“

R7 „See pole küll toiduga otseselt seotud, kuid linnavalitsus peaks rohkem saama osaleda üürituru reguleerimises või siis looma elamispinnad toimetulekuraskustes peredele.“

R9 „Linnavalitsus võiks rohkem inimestele vastu tulla, kellel tõesti oleks hädasti abi vaja.“

R11 „Linnavalitsuselt ootan, et oleks rohkem toetust laste huviringidele, täiskasvanutele ametikoolitustele.“

R22 „Võiks aidata ka neid peresid, kus üks vanem töötab. Mis sellest, et elan vanemate majas.“

Nagu eelnevatest näidetest selgus, tuleb nii mõndagi ära teha selleks, et Toidupank efektiivsemalt töotaks. Samuti on vajalik kohaliku omavalitsuse ja riigi tõsisem suhtumine ning suurem panus oma elanike sotsiaalsete probleemide lahendamisel ning heaolu edendamisel.

2.2.5. Toidupanga töötajate intervjuu tulemused

Intervjuu küsimustele vastasid viis Toidupanga töötajat: Pärnu Diakooniakeskuse juhataja, kes on samuti ka Pärnu Toidupanga koordinaator ning neli vabatahtliku (küsimusi vaata lisa nr 2).

Uurides, mis on sealsete töötajate arvates peamine põhjus, miks Toidupangast abi saavad pered toime ei tule, mainiti peamiselt, et peredel on palgavaesus – neil inimestel on palk miinimumtasemel, või on nad üldse töötud. Enamik leibkondadest on paljulapselised. Palju on ka üksikvanemaga peresid ning sellisel juhul on veel eriti raske iseseisvalt toime tulla. Reeglina ei osata perekondades ressursse arukalt kasutada.

Samuti mainiti korduvalt probleeme alkoholiga. Osadel peredel puudub söögi valmistamise oskus ning lastele ostetakse rämpstoitu. Kindlasti on ka leibkondasid, kellel näiteks võlgade katteks elukoht ära võetud või tuleb siiani tasuda igakuiseid tagasimakseid. Vastati ka, et mõningad pered on lihtsalt harjunud saadava abiga, ning tõesti ehk ei osatagi iseseisvalt toime tulla, või pigem ei viitsita ja ei nähtagi vajadust tööd otsida, ehk teisisõnu on tegemist õpitud abitusega.

Alljärgnevalt on välja toodud katked respondentide vastustest:

Ra „Mina arvan, et see on iseenda lohacus, sest see, kes tänapäeval tahab tööd saada, tööd ikkagi leiab. Kui peres on kaks täiskasvanut ja üks laps, kas nad tõesti ei suuda siis ühte last üleval pidada?“

Rb „Ma arvan, et põhjuseid on mitmeid. /.../ esiteks need pered, reeglina ei oska enda ressursse kasutada õieti /.../ ma olen märganud, et nad ostavad lastele rämpstoitu, et isegi söögitegemises jääb palju vajaka. Ja siis ongi nii, et selle pere arve läheb liiga suureks, see väike mis neil tuleb. /.../ meil on siiski palgavaesus, ema-isa töötavad ja ikkagi ei tule toime, kui on nii palju lapsi peres. Ja loomulikult on .alkoholism ja sõltuvused. Raha läheb ülearustele asjadele, mis lähevad perest mööda.“

Rc „No põhjuseks võib olla, et paljud on töötud, paljud on lihtsalt väikeste lastega kodus ja siis ei saa teine tööle minna. On ka peresid, kellel on alkoholismiga probleeme, ja on ka väiksem osa, kellel on lihtsalt suutmatust endaga toime tulla, et vajavadki sellist tuge kogu aeg.“

Rd „Siin on mitmeid põhjuseid, /.../ palgavaesus, kui ikka emal on üks-kaks last või rohkem lapsi ja ta saab ainult miinimumpalka, siis sellega ei ole võimalik maksta oma kodu eest, pole võimalik osta toitu ning lasta huviringides lastel käia, /.../. Teine asi on see, et laps saadakse koos, aga see koos elamise tava hakkab ära kaduma, et ka koos kanda seda vastutust, et ka isa oleks lastel olemas. /.../ turvalisus on kadunud meie peredest väga-väga suures osas, /.../ Ma arvan et Toidupanga klientide osas võib sellest rääkida, et isad on kadunud – alimente ei maksta, pere jäetakse hätta. /.../ on ka ikka need sõltuvuse probleemid, et alkoholi /.../ ei ole ka sellist distsipliini pidamise oskust,

ei osata ressursse koondada õigesse kohta, /.../ üldse oma elu tavalist distsipliini, et käia tööl, vaeva näha, ennast väsitada....“

Re „Esiteks nad on lasterohked pered. Nende sissetulekud on miinimumpalga peal; või pole sedagi; nad on kas pangaohvrid; või on alkoholi kiiusi langenud üks vanematest; või on üksikvanemad, et nad lihtsalt ei tule toime.“

Küsidest töötajate käest, mis on nende arvates Toidupanga klientide peamised toimetulekuprobleemid, mainiti uuesti ära madalad palgad, töökoha kaotus, paljudes peredes kasvatab üksikvanem lapsi, alkoholism, pangaohvrite olemasolu ja võlad, oskamatus rahaga ringi käia ning laiskus. Toodi välja uuesti ka sotsiaalsete oskuste puudumine, et see teeb elu väga kalliks, kui ei osata teha süüa, eriti just odavalt, ning kui lapsed on toidu suhtes valivad, sest neid ei ole harjutatud sööma kõike. Samuti on osadel Toidupanga klientidel suhtlemisprobleemid, mis takistavad töö saamist või selle püsijäämist.

Alljärgnevalt on välja toodud katked respondentide vastustest:

Ra „Ikka laiskus! Ja et neile liiga lihtsalt antakse seda abi. Ja kui juhataja siin küsis ühe noorema tütarlapse käest, et “miks sa tööle ei lähe?” siis see vastas, et “aga miks ma peaksin minema, miks?” Sellega on kõik öeldud.“

Rb „Jah need probleemid ongi sellised, mis varem mainisin, et nad ei oska oma rahaga ringi käia, suunavad seda valesti, /.../ ei oska süüa teha...“

Rc „No siis nad jäävadki probleemseks, sellepärast et nad ei saa endaga ise hakkama, ei oska rahaliselt majandada või tekivad võlad /.../ töökoht kaob ära /.../ Ja muidugi neil on suhtlemisprobleemid, et tööd saada, sest mõnel inimesel on ikka egoism väga kõrge, et “mina ja mina” ja läheb teeb koolituse ära küll seal Töötukassas aga 3-4 kuu pärast vaatad, et ta jälle töötu.“

Rd “ Sotsiaalsete oskuste puudumine. Siin sai ka räägitud, et üksikvanemad, väike palk. Aga vähesed sotsiaalsed oskused, see teeb elu väga raskeks ja kalliks, kui ei oska süüa teha, kui ei oska odavalt süüa teha; kui lapsed ei söö ühte-teist-kolmandat asja, sest

neid ei ole harjutatud. /.../ et väga valivad on mitmeid, nagu tänagi oli siin, et “kartul sobib, munakaste ei sobi” ise on toimetulekutoetuste saaja, et elabki ainult toimetulekutoetustest.”

Re „Nagu ma eelmises küsimuses vastasin, ongi alkohol probleem number üks väga paljudel peredel, mille pärast lapsed kannatavad ;/.../ nad on töötud, nad on kas töökohtadest lahti lastud või on töökohad koondatud; või on ka pangaohvrid väga paljud, et pole suutnud laenu tagasi maksta ja on oma elukohast välja tõstetud ning nüüd elatakse üürikohtades.”

Uurides töötajate käest, et kui palju on nende arvates abi Toidupanga tegevusest peredele, kinnitati üheselt, et abi on suur. Samas ei osata seda mõnikord õigesti hinnata. Üldiselt ollakse tänulikud. On väga tähtis, et kliente nõustatakse ja aidatakse ka moraalselt, kuna mitmed sealsed Toidupanga töötajad on samuti ka Pärnu Diakooniakeskuse liikmed, mille üks ülesannetest on abivajajatele hingehoidu pakkuda. Paljud pered elatuvadki ainult Toidupangast saadavast toiduabist, sest neil omal lihtsalt ei jätku raha söögi ostmiseks. Samas tehakse klientide jaoks abi saamine mõnikord natuke ebamugavaks, küsides neilt, et mida nad ise vahepeal teinud on keerulisest olukorrast väljumiseks. Siiski on ka inimesi, kellele meeldib selline küsimine. Ei saa üldistada, et kõigil abivajajatel puuduvad sotsiaalsed oskused. Toidupanga kliendid on need, kellel aidatakse raske aeg üle elada ja edasi lähevad nad jälle juba omal jõul.

Alljärgnevalt on välja toodud katked respondentide vastustest:

Ra “No kindlasti on, suur abi /.../ kuigi alati võib-olla nad ei oska seda õigesti hinnata.”

Rb “Ma arvan, et abi on väga suur, kuivõrd me saame neid aidata ka veidi moraalselt ja rääkida nendega, nendest põhjustest, miks nad hakkama ei saa ja anda neile mingil kombel ka hingehoidu, et kuna meil ongi selline suund /.../ me mitte ei anna ainult “leivatükki”, vaid anname ka nõu ja nõustame neid. Sellepärast ma arvan siiski, et see abi on päris suur.”

Rc „No ma arvan, et ehk 50% kindlasti, või natukene rohkem isegi, /.../ Toime aitab ikka muidugi tulla.“

Rd “Otsene abi on ikkagi toit, süüa nad saavad, nälga ei jää. Ja ma arvan, et me teeme natuke ebamugavaks ka neil selle toidu saamise vahest/.../ me küsime neilt, et „mis sa teinud oled, et sa tuleks sellest olukorrast välja?“ Mõnele meeldib, mõnele ei meeldi see küsimine. Mõni räägib ilusti oma elust, „et sai lapse lasteaeda ja nüüd saab tööd otsima hakata“ /.../ Siin ei saa üldistada, et kõigil puuduvad need sotsiaalsed oskused ja on selles vaesuse ringis sees. Ma arvan, et need ongi meie õiged kliendid, kellel raske aja aitame üle elada ja edasi lähevad nad jälle juba omal jõul. Need peaksid olema meie õiged kliendid.”

Re „Ma ütleks, et väga palju. Ma ju ka vestlen nende peredega ja mõnedel ongi nii, et korra nädalas käivad siin abi järel ja nad elavadki ainult sellest, sest neil ei olegi rohkem raha. Neil läheb raha lastele kooli jaoks, /.../ natuke lapsele riideid ja toidu jaoks ei jäägi neil mitte midagi. /.../ sellest on ikka väga-väga suur kasu neile /.../ tagasiside on ka tulnud, me ju küsime nende käest /.../ nad on väga tänulikud, et me siin olemas oleme.“

Küsidest Toidupanga töötajatelt, kas nende arvates jõuab toiduabi ikka õigete peredeni, vastati üheselt, et jõuab küll, kuna tehakse koostööd Pärnu linnavalitsuse sotsiaalosakonnaga ning sealt tulevad neile nimekirjad perekondadest, kellel on abi vaja. Enamik peresid on Toidupanga kliendid olnud vähemalt pool aastat ning selle aja jooksul on õpitud neid tundma ning teatakse nende tausta ja ollakse seetõttu kindlad, et pered tõesti vajavad abi. Mõnikord on ka väikeseid erandeid, kui klient leiab endale vahepeal töö ning põhimõtteliselt on suutnud mõnda aega juba iseseisvalt toime tulla, aga ikka käib veel Toidupangas abi järel. Samas peavad Toidupank ning sotsiaalosakond pidevalt arvestust nimekirjas olevate klientide üle ning antud erandid tulevad alati välja.

Selgus ka, et ilmselt on veel palju peresid, kes võiks Toidupangast abi saada. Peamiselt on abisaajad need inimesed, kes on ka sotsiaalosakonnas arvel. Samas on palju neid peresid, kes üritavad rasketel perioodidel (nt töö kaotus, toitja surm, maksevõlad vms)

omal jõul toime tulla, kuigi tegelikult oleks ka neil kõrvalist abi vaja. Nad ei julge või ei oska abi kuskilt küsida. Tähtis oleks jõuda ka nende peredeni, teavitada neid abi võimalustest, et nad julgeksid võtta Pärnu Toidupangaga ühendust.

Alljärgnevalt on välja toodud katked respondentide vastustest:

Ra „Jah ikka jõuab, /.../ sest me teeme koostööd sotsiaaliga.“

Rb „Ma arvan, et peamiselt jõuab ta küll õigete peredeni, kuigi võib-olla on väikeseid erandeid, kuna kui on juba saadud siia meie nimekirja, siis ei öelda ära ausalt, kui on vahepeal on tööd leitud, vaid käiakse edasi... aga suurem enamus siiski jõuab. Meie hoolitseme selle eest, sotsiaalosakond hoolitseb selle eest ja väiksed erandid tulevad alati välja/.../.“

Rc „No meie seda ei näe, kas õigeteni või valedeni, sest meile annavad tavaliselt ju sotsiaaltöötajad nimekirja ette. /.../ need on kõik kontrollitud. Ja kui seal on midagi viltu või nihu, siis meie seda kindlaks ei tee.“

Rd „Niivõrd kuivõrd. Kui me ikka sotsiaaliga koostööd teeme, ma arvan, et need pered vajavad abi, kes sotsiaalosakonda pöörduvad. /.../ Aga ma arvan, et on ka neid peresid küll ja küll, kes võiksid meilt veel abi saada. /.../ pered, kellel on rasked ajad ja üritavad omal jõul hakkama saada /.../ üks perest on töö kaotanud, või on midagi juhtunud, pere peamine ülalpidaja on surnud, pankrotid /.../ kes pole sotsiaalosakonda pöördunud, või pole neid seal aidatud. /.../ on väga kahju, kui peredel majad ära võetakse maksevõlgnevuste tõttu, /.../ aga kuidas me nendeni jõuame, et nad julgeksid meie juurde tulla, et selles osas annab veel ära teha. /.../ Neid peresid tahaks väga aidata.“

Re „Kindlasti jõuab, /.../ meie ju juba tunneme neid peresid /.../ enamus on vähemalt pool aastat olnud kliendid /.../ sotsiaalist on meile nimekirjad saadetud ja me teame juba nende tausta, et mis probleemidega nad siia on sattunud ja see abi läheb küll 100% õigettesse peredesse.“

Küsidest Toidupanga töötajatelt, kas nad on rahul Toidupanga töökorraldusega, vastati enamjaolt, et ollakse rahul küll. Mainiti ära, et iga kolmapäev toimuvad töötajatel koosolekud, kus pidevalt arutatakse ja tehakse ettepanekuid, kuidas oleks võimalik toiduabi ning töökorraldust veel paremaks muuta ning et abi rohkemate toimetulekuraskustes olevate inimesteni jõuaks. Vabatahtlike arvu on vähendatud, aga töötulemus on see-eest on nüüd tõhusam, kuna ei ole vaja pidevalt uusi vabatahtlike välja koolitada ja infovahetus omavahel kiirem.

Alljärgnevalt on välja toodud katked respondentide vastustest:

Ra „Jah olen küll.“

Rb „Jah, olen küll, olen väga rahul.“

Rc „No ma ei tea, hindaksin hindele 4.“

Rd „Olen küll. Me oleme seda nüüd päris mitu aastat korraldanud ja kujundanud ja vabatahtlike vähendanud, et nad oleksid teadlikumad ja informeeritumad, et töö oleks efektiivsem ja oleks juhil ka natuke kergem, et ei pea seda infot koguaeg jagama ja igapäevaselt koolitama /.../ uusi vabatahtlike. /.../ Vabatahtlike on nüüd vähem, aga töö tulemus see-eest parem. Nad käivad rohkem kohal, /.../ Nad on vahetuse vanemad /.../ Meil on siin nende juurde anda küll neid vähemkogenumaid /.../ praktikante ja muid inimesi /.../ vahetuse vanemad teavad ja tunnevad asja, et nemad on võtnud selle otsese juhtimise kohapeal leti taga enda kätte.“

Re „/.../ me mõtleme kogu aeg, kuidas seda asja veel paremini teha, et abivajavate inimesteni kõik jõuaks ja et me saaks inimestele veel rohkem pakkuda, /.../ selleks ongi meil igakolmapäevased koosolekud siin. Mina arvan, et töö on hästi korraldatud.“

Uurides töötajatelt, mis on nende arvates peamised väljakutsed või probleemid praegu Toidupanga töökorralduses, selgus, et põhiliseks probleemiks on see, kuidas leida rohkem tootjaid ja kauplusi, kes toidu äraviskamise asemel annetaks kauba enneaegselt Toidupangale, millest kohe sama päev saaksid abisaavad inimesed enda perele süüa teha. Eriti oleks vaja just piima- ja lihatooteid, mida hetkel praktiliselt ei antagi.

Intervjuust selgus, et Toidupanka oleks väga vaja leti taha ühte kindlat palgatöötajat, kelle ülesandeks oleks toiduabi komplekteerimine ja jagamine. Töö oleks neljal päeval nädalas ning osalise tööajaga. Väga sobiks selline amet näiteks noorele tugevale tegusale üliõpilasele, kes leiaks kooli kõrvalt pärastlõunal aega umbes neljaks tunniks selleks, et anda abi Toidupanga klientidele. Üks kindel inimene oleks tähtis just seetõttu, et ta oleks igapäevaselt abivajajatega silmitsi ning tunneks neid paremini, teaks rohkem nende eludest ning oskaks ka seetõttu neid paremini aidata. Tal oleks igapäevaselt olemas ülevaade saabuvast ja väljuvast kaubast ning tänu sellele oskaks ta tõhusamalt komplekteerida klientidele toidupakke. Kahjuks aga pole Pärnus asuval Toidupangal endal selleks vahendeid, et eelmainitud töötajat palgata. Väga suur abi oleks, kui näiteks omavalitsus või riik toetaks selles osas.

Toodi ka välja, et Pärnus peaks olema Toidupangal eraldi ladu, kus oleks võimalik kaupa hoida. Praegu küll tehakse igapäevane töö Tallinna maanteel asuvas hoones ära, aga kampaaniate ajal saadava kauba ladustamiseks ning komplekteerimiseks oleks ikkagi vaja suuremat pinda lisaks. Samuti võiks seal siis toimuda igapäevane toiduabi jagamine klientidele.

Alljärgnevalt on välja toodud katked respondentide vastustest:

Ra „Noh eks me püüame ju kõike asju hästi teha ja ikka paremini, igakord ikka paremini. Katsume neile jagada ikka värskemad kaupad kui on võimalus ja kõike, mis me saame, kohe ära jagada, et halvaks ei läheks.“

Rb „Ma arvan, et peamiseks probleemiks praegu ongi see, et kuidas hankida rohkem toitu, sellepärast, et paljud kauplused lihtsalt viskavad toitu ära, eriti lihakaupa, millest võiks inimesed süüa teha, ja muud, mis võiks inimestele jagada.“

Rc „Kauplused võiks meid võib-olla lihatoodetega paremini varustada, ühesõnaga nad ei anna meile praktiliselt seda ja ei taha. /.../ kuna tarbijakaitseseadus on juba selline, et ei lubata, /.../ ainult neid “parim enne” realiseerimismärgisega asju, mitte aga “kõlblik kuni”.“

Rd „See oleks super hea, kui meil oleks siin leti taga üks kindel palgatöötaja, kes toiduabi jagaks ja komplekteeriks. /.../ neli päeva nädalas osalise töötajaga, /.../ üks noor tugev tegus inimene /.../ hästi sobiks näiteks üliõpilasele, /.../. See oleks suur asi, aga me ei saa seda palka mitte kusagilt. Kui omavalitsus toetaks, või päris valitsuse tasemel /.../ oleks palju lihtsam ja kergem meil. /.../ üks kindel inimene, kes vastutab, /.../ ta oleks igapäev klientidega silmitsi ja tunneks paremini klientuuri, ta teaks nende eludest, ta saaks neid paremini aidata. /.../ Samuti peaks olema Pärnus Toidupangal eraldi ladu, kus kaupa hoida. Praegu teeme igapäevase töö siin Tallinna maanteel ära, aga kampaaniad nõuavad laopinda, et kaste ladustada ja komplekteerida ning samuti võiks ka seal siis igapäevane toiduabi jagamine toimuda.“

Re „/.../ ei ütlekski, et meil siin mingeid probleeme oleks, et me kõik oleme siin töökad vabatahtlikud, eesotsas juhtkonnaga /.../ nad pakuvad maksimumi, et inimesi aidata. /.../ Muuta võiks seda, et kauplused oleks veel lahkemad ja annetaksid just kaupa, millel hakkab aeg lõppema, mitte ei viskaks seda prügikasti, /.../ inimesed tõesti vajavad seda piimakaupa ja lihakaupa. /.../ aga meil siin Pärnus ongi väike probleem need lihatooted /.../ praktiliselt vahepeal üldse ei olnud, et visati prügikasti ja meile ka ei antud. /.../ mujal linnades on selles osas natuke parem olukord. /.../ meil pole siin ka ju tootmisfirmasid, et kus saada tooteid, nagu lihakraami või piimatooteid.“

Küsidest töötajatelt, kuidas eelpool mainitud väljakutseid lahendada, vastati, et lahenduste leidmisega tegeletakse pidevalt ning osaliselt laabuvad probleemid ka töö käigus. Kogu aeg otsitakse uusi võimalusi, kuidas rohkem lepinguid sõlmida kaupluste ning tootjatega, et saada juurde annetajaid ning kaupa, nii üksikult kui hulgi. Rohkem tuleb rääkida kaupmeestega, et leida selleks mingisuguseid kompromisse. Tähtis oleks, et Pärnu linnavalitsus ja Pärnumaa Omavalitsuste Liit leiaks kahepeale kokku võimaluse, et anda Pärnu Toidupangale tegevustoetust ühe palga ulatuses töötajale ning nullrendiga laopinna.

Alljärgnevalt on välja toodud katked respondentide vastustest:

Ra „No eks nad ikka töö käigus lahenevad.“

Rb „/.../ Me käimegi mööda kauplusi, püüame lepinguid teha ja otsime neid võimalusi, kust saab hulgi ja kust saab üksikult /.../ kust üldse rohkem annetajaid saada.“

Rc „Ma arvan, et ikkagi tuleks rääkida ja rääkida. Leida mingisugune kompromiss, et lepinguid rohkem saaks ja üldiselt ka rääkida rohkem antud teemal, teadvustada inimesi.“

Rd „Pärnu linnavalitsus ja Omavalitsuste Liit võiksid seljad kokku panna ja anda tegevustoetust ühe palga ulatuses töötajale ning nullrendiga laopinna“.

Re „Lahendust otsime me kogu aeg ja lahendust oleme me ka leidnud, et ühest poest me juba saime natuke neid piimatooteid, /.../samuti on meil siin iga nädal koosolekud /.../ avaldame oma arvamusi ja kogu aeg otsime neid partnereid ja hankijaid, et kust saaks tooteid juurde. /.../ et ikka inimesi aidata.“

Toidupanka on samuti alati oodatud vabatahtlikuks kõik inimesed, kes soovivad anda oma panuse Toidupanga igapäevase toimimise hüvanguks. Eriti oleks just abilisi vaja toidukogumiskampaaniate raames, kus tuleb aktsioonis osalevates kauplustes jagada flaiereid ning vastu võtta annetusi.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Käesoleva uurimuse käigus saadud tulemustest selgus, et üldiselt täidab Toidupank enda eesmärgi ning sellel on suur osa oma klientide toimetuleku parandamisel. Uurimuses tulid esile ka mõned kitsaskohad, mida tuleks parandada ning lisati mitmeid olulisi ettepanekuid asutuse ja antava abi paremaks korraldamiseks.

Pärnu Toidupanka opereerib MTÜ Pärnu Diakooniakeskus. Panga koordinaator on Diakooniakeskuse juhataja Erika Kukk ning organisatsioon toetub oma tegevuses vabatahtlikele töötajatele. Toidupangast saavad abi Pärnu linna toimetulekuraskustes leibkonnad ning peamiselt on nendeks lasterikkad pered. Arvel on umbes 150 pere, kuigi kõik neist ei käi igal nädalal regulaarselt toidupakil järel, sest kas pole võimalust

selleks (aja või transpordivõimaluste puudumine) või ei näe leibkond vajadust seda teha, sest saadakse vahetevahel ka iseseisvalt hakkama.

Olles lugenud varasemalt uurimusi vaesusest ja erinevatest sotsiaalsetest gruppidest on antud töö autoril välja kujunenud arusaam, et suuremas vaesusriskis on pered, kus on üks või mitu töötut pereliiget, aga ka üksikvanemaga, lasterikkad ning hooldamist vajava pereliikmega pered. Sageli on märkimisväärne osa üksikvanemaid just naised. Samuti oli ka küsitluse läbiviimise hetkel käesolevas uuringus osalenud respondentide leibkondades üks kuni mitu (5) last; esines suurel määral peresid, kus ei käi ükski pereliige tööl (10 pere), või käis üks inimene tööl (9 pere); ning oli ka palju üksikemasid (15).

Küsitlusele vastajate hulgas oli kahe- kuni seitsmeliikmelisi perekondi. Kolme- ja neljaliikmelisi leibkondi oli enim, mõlemaid kuus. Kaheliikmelisi perekondi oli viis ning kuueliikmelisi kolm. Kõige vähem oli viie- ja seitsmeliikmelisi leibkondi, mõlemaid üks. Võrdluseks võib tuua 2014. aastal Jane Kruusmaa poolt läbi viidud sarnase uurimuse Viljandi maakonna näitel, kus uuringu tulemustest selgus, et 51st küsimusele vastanud respondendist saavad enim toiduabi kuueliikmelised leibkonnad, keda oli 20. Kahe- ja kolmeliikmelisi leibkondi oli ainult vastavalt kolm ja kaks. Viljandis opereerib Toidupanga tööd MTÜ Viljandimaa Lasterikaste Perede Ühendus.

Laste arv abistatavates peredes Pärnu linnas varieerus ühest viieni. Enim oli 22 vastaja seas kahelapselisi peresid, keda oli kokku kümme. Järgnesid ühelapselised pered, neid oli viis. Kõige vähem oli nelja- ja viielapselisi peresid, mõlemaid kaks. Seda võib võrrelda ka Jane Kruusmaa lõputööga, kus uuringu tulemustes laste arv peredes varieerus ühest üheksani. 50st küsimusele vastanud respondendi seast oli vastupidiselt väiksem osakaal ühe- kuni kolmelapselistel peredel – 16 perekonda, nelja- kuni kuuelapselisi peresid oli aga koguni 29 ja seitsme- kuni üheksalapselisi viis pere.

Peamiseks probleemiks, millega Pärnu Toidupangast abisaavad pered silmitsi seisavad, on küsitlusele vastanute sõnul ebapiisav sissetulek (16 respondenti). Üheksa pere jaoks on toimetulematus tingitud töökoha puudumisest. Võrdselt kaheksa respondendi jaoks

mängib olulist rolli halb tervis ning riiklike ja omavalitsuste poolt makstavate toetuste puudumine või vähesus. Samuti on tähtis osa ka vähesel või „valel“ haridusel.

Sarnaselt abisaajate vastustega on ka Toidupanga töötajate arvates perede jaoks peamiseks probleemiks palgavaesus – neil inimestel on palk miinimumtasemel, või on puudub see neil üldse. Probleeme suurendab ka see, et enamik leibkondadest on paljulapselised ja rohkesti on ka üksikvanemaga peresid ning sellisel juhul on veel eriti raske iseseisvalt toime tulla. Ei peeta enam lugu pere traditsioonidest ning sellest, et mõlemad vanemad peaks võrdselt panustama laste kasvatamisesse. Paljud naised on sunnitud omapäi lastega hakkama saama, sest puudub igasugune laste isapoolne toetus. Reeglina ei osata perekondades ressursse arukalt kasutada. Samuti mainiti korduvalt, et osadel peredel on probleeme ka alkoholiga.

Leibkondasid, kus mitte keegi ei töötanud, oli kokku kümme. Üks inimene käis tööl üheksas peres ning kaks inimest kahes peres. Mõlemates peredes, kus kaks inimest tööl käisid, oli ka lapsi kaks. Seitsmel perel puudus töö eest saadav sisetulek täielikult, üks pere sai 100–200 eurot, kolm pere 200–300 eurot ja üksteist pere 300–450 eurot kuus pere peale kokku.

Peamine sissetulekuallikas, lisaks töö eest saadavale palgale, oli perede jaoks lapsetoetus, seda sai 20 leibkonda. Samas ongi kõik vastanud pered õigustatud saama lapsetoetust, tingimusel, et laps on kuni 16-aastane või õpib põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppe tasemeõppes kuni 19-aastaseks saamiseni. Riiklike peretoetuste seaduse § 5 lõike 4 kohaselt on lapsetoetuse suurus hetkel iga esimese ja teise lapse korral 45 eurot kuus ning kolmanda ja iga järgneva lapse korral 100 eurot kuus (Riiklike peretoetuste... 2001). Selle kohaselt peaks näiteks perekond, kus on viis last, saama igakuiselt toetuseks $45+45+100+100+100=390$ eurot, mis on küllaltki märkimisväärne summa, kuid viie lapse kasvatamiseks siiski väga napp.

12 leibkonda said toimetulekutoetust, see annab lisaks õiguse saada peredel ka Euroopa Liidu poolt pakutavat toiduabi, mis on 15 kg toiduaineid iga pereliikme kohta. Lisaks märgiti mitmel korral ära invaliidsustoetuse, töötubiraha, alimentide saamise ja toitjakaotuspensioni saamine.

Kaheksa abisaaja hinnangul oli nende pere majanduslik olukord kehvapoolne. Võrdselt kuus inimest märkisid, et “elame puuduses” ning “ei ole hea, aga tuleme toime”. Ainult kahe vastanu arvates võib pere rahalise olukorraga rahule jääda. Heaks ei pidanud oma pere majandusliku olukorda mitte ükski respondent, mis on ka loogiline, sest vastasel juhul neil ilmselt ei oleks vaja Toidupanga abi.

Küsidest klientidelt, kui tihti on rahanappus pannud nende pere tühja kõhtu kannatama, vastati kaheksa inimese poolt, et vahel ikka tuleb seda ette. Kahjuks peab tõdema, et on siiski tervelt seitse leibkonda, kes peavad tihti tundma nälga, sest majanduslik olukord pole piisavalt hea, et seda leevendada saaks.

Suurem osa respondente olid küsitluse hetkel Toidupanga kliendid olnud “2-3 aastat”, seda tervelt üheksa leibkonda. Selgus ka, et neli leibkonda olid toiduabi saanud umbes üks aasta ja neli leibkonda 4-5 aastat. Kolm pere olid abi saanud 3-6 kuud ning kaks 3 kuud või vähem.

Nagu eelpool varem mainitud, aitavad Toidupangad üldpõhimõtte järgi peresid, kes on sattunud ajutiselt majanduslikult keerulisse olukorda ning et tegu on lühiajalise abiga – tavaliselt suudavad inimesed hiljemalt 1-2 aasta möödudes kriisist väljuda ja edasi minna ilma lisaabi vajamata. Kui aga pere on juba tervelt 4 või 5 aastat olnud Toidupanga klient, seda praktiliselt Toidupanga asutamise hetkest, siis ei ole antud abi uurimuse autori hinnangul eesmärgipärane. Ei saa küll üldistada kliente, kuna kindlasti on ka erandeid kes tõesti teevad kõik endast oleneva, et oma pere olukorda parandada, aga siiski ei tule toime kõrvalise abita, aga muidu peaks vastaja sellise aja jooksul ikka leidma võimaluse (töö) juba iseseisva toimetuleku tagamiseks. On võimalik, et pered on harjunud Toidupanga abiga ning leiavad, et rohkemat polegi vaja toimetulekuks ja ei näe seetõttu vajadust antud olukorda muuta ja näiteks tööle minna. Sellisel puhul on tegemist õpitud abitusega.

Pärnus said põhiliselt pered toiduabi üks kord nädalas. Siinkohal tuleb tuua võrdluseks, et Kruusmäe läbiviidud uuringus said Viljandi maakonna pered enamjaolt toiduabi ainult korra kuus või veel harvemini. Võib oletada, et abivajajad Viljandis saavad siis

suurema koguse toiduabi korraga kui Pärnus, või ei jätku sealsel Toidupangal lihtsalt tihedamaks abi osutamiseks piisavalt kaupa.

Küsitlusele vastanute arvamusest selgus, et Pärnu Toidupangast saadav toit on neile oluliseks abiks olnud igapäevases toimetulekus. See on ka loomulik, kuna muidu puuduks antaval abil mõte. Koguni 19 respondenti 22st olid rahul saadava abiga. 16 inimest kinnitas, et Toidupanga tegevus üldiselt on nende hinnangul väga vajalik.

Toidupanga töötajate arvates jõuab antav abi õigete peredeni, kuna tehakse koostööd Pärnu linnavalitsuse sotisaalosakonnaga ning sealt tulevad neile nimekirjad perekondadest, kellel on vajadus toiduabi järele. Enamik peresid on Toidupanga kliendid olnud vähemalt pool aastat ning selle aja jooksul on õpitud neid tundma ning teatakse nende tausta ja seetõttu ollakse kindlad, et pered tõesti vajavad abi.

Enim ootavad pered toiduabiks liha- ja piimatooteid. Lisati, et pakutava kauba valik võiks olla mitmekesisem ning juurde võiks lisanduda juur- ja puuvilju ning üleüldse värsket toitu, mis abi paremaks muudaks. Lastele aga valmistab väga suurt rõõmu maiustuste saamine.

Töö autor nõustub respondendi R4 ettepanekute osas sellega, et poed peaks rohkem kaupa Toidupangale ära andma enne, kui need säilivusaja ületavad ja veel täiesti söögikõlbulikena prügikasti visatakse. Samuti pidasid Toidupanga töötajad põhiliseks probleemiks seda, kuidas leida rohkem tootjaid ja kauplusi, kes toidu äraviskamise asemel annetaks kauba enneaegselt Toidupangale, millest kohe sama päev saaksid abisaavad inimesed enda perele süüa teha. Ka töötajate arvates oleks vaja just piima- ja lihatooteid, mida hetkel praktiliselt ei antagi.

On mõistetav, et kauplused soovivad teenida võimalikult paljude toodete pealt ning hoiavad neid viimse hetkeni müügis põhimõttega, et „küll keegi ikka ostab ära lõpuks“. Tihti aga läheb suur osa antud allahindluslettides olevatest viimase säilivuskuupäevaga toodetest ikkagi päeva lõpuks prügikasti. Parem oleks võinud need kaubad kohe hommikul annetada Toidupangale, kus need ka otse abivajajatele oleks jagatud, ning siis oleks mitmed toimetulekuraskustes perekonnad neist toiduainetest suurt rõõmu tundnud, et ka saia-leiva kõrvale midagi saab.

Piima-, lihatoodete ning muu kiirestirikneva kauba äraandmist Toidupangale piiravad karmid riiklikud seadused, kuna on keelatud välja jagada “kõlblik kuni” märgisega tähtaja ületanud toiduaineid. Anda tohib ainult “parim enne” kuupäevatähisega kaupu, samas aga ei julge või ei taha veel paljud kauplused isegi seda teha. Ilmselt kardavad nad seadustest üleastumist, või siis ei ole neil lihtsalt viitsimist hakata pabereid täitma pidevalt, mis viitaks sellele, et kogu kauba üleandmine Toidupangale toimub seaduslikult ja lepingukohaselt. Kergem on neil kõik toiduained maha kanda ja prügikasti visata.

Tegelikult tähendab „parim enne” ületamine üksnes seda, et kaup võib olla kaotanud vaid oma esindusliku välimuse või parimad maitseomadused, kuid mis ei ole ohtlik tervisele. Eesti toiduseaduses on kirjas, et „turule viidav” toit peab olema inimese tervisele ohutu ja nõuetekohane. Põllumajandusministeeriumile alluva veterinaar- ja toiduameti peaspetsialisti Tiiu Ranna sõnul nõuetekohane tähendabki „parim enne” kuupäeva – ehk sellest peavad toidupoed ikkagi kinni pidama. Toidu nõuetekohasuse eest vastutab seaduse järgi käitleja ehk siis poepidaja. (Ibrus 2010)

Kuigi antud punkti pole siiani seaduses muudetud, võttis Eesti Veterinaar- ja toiduamet 2010. aasta oktoobris pärast Toidupangaga arupidamist vastu otsuse, mis annab viimasele õiguse jagada välja ka „parim enne” tähtaja ületanud toitu, tingimusel, et Toidupank peab kinni enda koostatud enesekontrolli nõuetest. Ehk siis teisisõnu pani amet vastutuse tarbijale üleantava toidu ohutuse eest Toidupangale. (Ibrus 2010) See peaks julgustama kaupluseid ja muid ettevõtteid rohkem annetama kaupa Toidupangale, et selle vahendusel leitaks tee ülejäänud toidule juba abivajajate juurde.

Toidupanka oleks vaja leti taha ühte kindlat palgatöötajat, kelle ülesandeks oleks toiduabi komplekteerimine ja jagamine. Hetkel täidavad antud rolli vabatahtlikud erinevates vahetustes, aga töö oleks efektiivsem, kui nende asemel toimetaks igapäevaselt üks kindel töötaja. Ta oleks tähtis just seetõttu, et ta teaks igal hetkel täpset laoseisu ning oleks igapäevaselt abivajajatega silmitsi, õpiks neid paremini tundma, teaks rohkem nende eludest ning oskaks ka seetõttu neid paremini aidata. Väga sobiks selline amet näiteks noorele tugevale tegusale üliõpilasele, kes leiaks kooli kõrvalt pärastlõunal aega umbes neljaks tunniks selleks, et anda abi Toidupanga klientidele.

Kuna asutusel endal selleks rahalised vahendid puuduvad, oleks vaja kohalikult omavalitsuselt või mõnelt muult asutuselt tuge antud töötaja palga maksmiseks.

Pärnus peaks olema Toidupangal eraldi ladu, kus oleks võimalik kaupa hoida. Praegu küll tehakse igapäevane töö Tallinna maanteel asuvas hoones ära, aga kampaaniate ajal saadava kauba ladustamiseks ning komplekteerimiseks oleks ikkagi vaja suuremat pinda lisaks. Samuti võiks seal siis toimuda igapäevane toiduabi jagamine klientidele. Ühtlasi mainis ka üks ankeetküsitlusele vastanud respondent seda, et Toidupanga jagamispunkte võiks linnas rohkem olla. Selleks oleks vaja samuti abi kohalikult omavalitsuselt või mõnelt ettevõttelt, kes loovutaks enda tühjana seisva laoruumi Toidupanga käsutusse.

Toidupanga töötajate sõnul tuleks rohkem rääkida kaupmeestega ning ettevõtetega, et sõlmida uusi koostöölepinguid Toidupangaga. Väga oleks vaja just selliseid sponsoreid, kelle kaudu oleks abivajajatel võimalus saada värskaid piima- ja lihatooteid ning juur- ja puuvilju. Siinkohal võib tuua võrdluseks abivajajatega läbiviidud küsitluse, kus samuti selgus, et enim ootavad leibkonnad piima- ja lihatooteid toiduabiks. Muidugi piiravad ka seadused kiirestiriknevate kaupade jagamist, mistõttu enamik kauplusi seda teha ei julgegi. Samuti pole kahjuks siin Pärnus ja maakonnas selliseid toiduainetega tegelevaid tootmisfirmasid, kust oleks võimalik saada abiks tootmisülejääke vms.

Info Toidupanga olemasolust ning selle tegevusest peaks jõudma laiemale üldsusele. Tuleb rohkem levitada infot selle kohta, kuidas inimesed saaks toetada Toidupanga toimimist ning kellel ja kuidas oleks võimalik antud organisatsioonist abi saada. Pärnu osakonna koordinaatori sõnul vajaks linnas tegelikult palju rohkemad pered toiduabi ning sealne osakond oleks valmis hea meelega uusi kliente aitama. Peamiselt on abisaajad need inimesed, kes on ka sotsiaalosakonnas arvel. Samas on palju neid peresid, kes üritavad rasketel perioodidel (nt töö kaotus, toitja surm, maksevõlad vms) omal jõul toime tulla, kuigi tegelikult oleks ka neil kõrvalist abi vaja. Nad ei julge või ei oska abi kuskilt küsida. Tähtis oleks jõuda ka nende peredeni, teavitada neid abi võimalustest, et nad julgeksid võtta Pärnu Toidupangaga ühendust.

Mõne kliendi hinnangul oli neisse suhtunud halvustavalt ja ebaprofessionaalselt ning seetõttu tuleks regulaarselt Toidupanga vabatahtlikele töötajatele kindluse mõttes üle korrata töö eetika. Tuleks teha koolitus või pidada loeng, kuidas korrektselt käituda ning klientidega suhelda, et nende tõttu abisaajad mingil moel ennast ebamugavalt või alandatult ei tunneks toidupakki vastu võttes. Kindlasti tuleks teha seda kõigi uute vabatahtlike puhul, aga ka olemasolevatele töötajatele peaks käitumisnorme aeg-ajalt meelde tuletama.

Lähtudes töö teoreetilises osas kirjutatust ning läbiviidud uurimusest Pärnu Toidupanga klientide ja töötajate hulgas teeb töö kirjutaja järgmised ettepanekud:

1. Julgustamaks rohkemaid kaupluseid ja ettevõtteid Toidupangale ära andma söögikõlblike tooteid, teeb töö autor Toidupangale ettepaneku enam teavitada potentsiaalseid annetajaid sellest, et vastutus abisaajatele üleantava toidu ohutuse ning selle kontrolli eest langeb Toidupangale ning seetõttu ei pea annetajad muretsema võimalike probleemide pärast seadustega.
2. Kuna ühe küsitlusele vastaja sõnul peaks Toidupanga töötajatele koolitusi tegema, siis teeb töö autor Pärnu Toidupangale ettepaneku leida koolitusettevõtte, kes oleks nõus töötajatele heategevuslikus korras pidama tasuta loenguid klientidega suhtlemise alustest. Kui see aga pole võimalik, siis tuleks kulutuste katteks pöörduda kohaliku omavalitsuse poole ning abi oleks ka ehk Töötukassaga läbirääkimiste pidamisest.
3. Ettepanek Pärnu linnavalitsusele leida oma eelarvest rahalisi vahendeid, et tasuda igakuiselt Pärnu Toidupanga laoruumi rendi ning tulevase palgatöötaja teenistuse eest.
4. Töö autori hinnangul ei tohiks kohalikes omavalitsuses võtta lapsetoetust arvesse toimetulekutoetuse määramisel, kuna laste olemasolu arvelt saadav raha on siiski suhteliselt väike ning täiendav sissetulek toimetulekutoetuse kujul oleks paljudele mitmelapselistele peredele väga vajalik. Samuti on ka Valter Parve (2010: 34) öelnud, et üks võimalus vaesemate perede laste kõht täis saada ka siis, kui emapalga-aeg möödab, oleks toimetulekutoetuse arvutamisel lastetoetuse

väljaarvamine. Kuna lapsetoetus on riiklik peretoetus, siis on antud ettepanek suunatud Eesti Vabariigi Valitsusele.

Antud uurimus on oluline kuna see annab tagasiside Toidupanga tegevuse kohta Pärnu linnas nii abisaajate, kui ka töötajate seisukohalt. Selles väljatoodud tulemusi saab kasutada Toidupanga töö paremaks korraldamiseks ning antava abi tõhustamiseks. Kindlasti peaks tulevikus käesolevat teemat edasi uurima Pärnumaa ja ka kogu Eesti näitel kuna on tähtis teada, kas abivajajatele pakutav toiduabi on ikka piisav ning millised on kitsaskohad Eesti Toidupankade töökorralduses ja nende poolt antavas abis.

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal „Rahulolu Eesti Toidupanga poolt pakutava abiga Pärnu linna näitel“. Töö eesmärgiks oli välja selgitada, kui oluliseks peavad abisaajad Toidupanga abi oma igapäevases toimetulekus ning milliseid on abisaajate ja Toidupangas aktiivselt tegutsevate töötajate/vabatahtlike arvamused Toidupanga töö tõhusamaks korraldamiseks.

Uuringust selgus, et Pärnu Toidupanga abisaajateks on enamus lastega pered. Uurimuses osalenud 22 vastaja seast on kõige enam kolme- ja neljaliikmelisi leibkondi ning kõige rohkem on perekondi, kuhu kuulub kaks last. Perede peamiseks sissetulekuallikaks on lapsetoetus, samuti said pooled pered toimetulekutoetust ning töö eest tasu.

Peamiseks probleemiks, millega Pärnu Toidupangast abisaavad pered silmitsi seisavad, on nii abisaajate kui ka Toidupanga töötajate sõnul ebapiisav sissetulek. Vähem kui poolte leibkondade jaoks on toimetulematus tingitud töökoha puudumisest. Samuti mängib mitmete abisaajate jaoks olulist rolli halb tervis ning riiklike ja omavalitsuste poolt makstavate toetuste puudumine või vähesus.

Pärnu Toidupanga töötajate sõnul suurendab probleeme see, et enamik leibkondadest on paljulapselised ja rohkesti on ka üksikvanemaga peresid ning viimase puhul on veel eriti raske iseseisvalt toime tulla. Pere traditsioonidest ning sellest, et mõlemad vanemad peaksid võrdselt panustama laste kasvatamisesse ei peeta enam lugu. Paljud naised on sunnitud omapäi lastega hakkama saama, sest puudub igasugune laste isapoolne toetus. Samuti märkisid töötajad ära, et üldjuhul ei oska pered ressursse sihtotstarbeliselt kasutada ning osadel peredel on probleeme ka alkoholiga.

Uuringu läbiviimine kinnitas, et Toidupangast saadav toit on Pärnus elavatele abisaajatele oluliseks abiks olnud igapäevases toimetulekus. Koguni 19 küsitletut 22st olid rahul pakutava toiduabiga.

Enim ootaks pered toiduabiks liha- ja piimatooteid. Lisati, et pakutava kauba valik võiks olla mitmekesisem ning juurde võiks lisanduda juur- ja puuvilju. Lastele aga valmistab suurt rõõmu maiustuste saamine.

Toidupanga töötajate sõnul tuleks rohkem rääkida kaupmeestega ning ettevõtetega, et sõlmida uusi koostöölepinguid Toidupangaga. See aitaks tõhustada pakutavat toiduabi ning muudaks valiku mitmekülgsemaks. Info Toidupanga olemasolust ning selle tegevusest peaks jõudma laiemale üldsuseni. Tuleb rohkem levitada infot selle kohta, kuidas inimesed saaksid toetada Toidupanga toimimist ning kellel ja kuidas oleks võimalik antud organisatsioonist abi saada.

Pärnus peaks olema Toidupangal eraldi ladu, kus oleks võimalik kaupa hoida. Samuti oleks vaja Toidupanga leti taha ühte kindlat palgatöötajat, kelle ülesandeks oleks toiduabi komplekteerimine ja jagamine. Nii oleks abi andmine tõhusam.

Uuringus selgunud tulemuste põhjal tegi töö autor mitmesuguseid ettepanekuid, mis puudutasid eelkõige Toidupanga töökorraldust, aga ka toimetulekutoetuse määramise korda.

VIIDATUD ALLIKAD

1. 2015. aasta riigieelarve seadus. – RT I, 29.12.2014, 79.
2. **Asad, A.** 2005. Growth, Poverty and Inequality. Eastern Europe and the Former Soviet Union. New York, The World Bank.
3. Eesti Toidupank. SA Eesti-Hollandi heategevusfond (EHHF) Päikeselill. [http://www.paikeselill.ee/index.php?id=10646] 03.03.2015
4. Elamuseadus 1992. – RT 1992, nr 17, art 254.
5. Eluruumidele esitatavate nõuete kinnitamise määrus 1999. – RT I 1999, nr 9, art 38.
6. **Ender J., Mänd K., Möller G.** 2009. Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis. Uuringuaruanne. TNS Emor & Praxis. [http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2009-Vabatahtlikus-tegevuses-osalemine-eestis.pdf] 23.04.2015.
7. **Ender J., Mänd K., Möller G., Surva L.** 2008. Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis. Uuringuaruanne. TNS Emor & Praxis. [http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/Vabatahtlikus_tegevus_es_osalemise_uuring/Vabatahtlikus_tegevuses_osalemine_Eestis_I_osa_lopuaruanne_171208.pdf] 23.04.2015.
8. European Federation of Food Banks. [http://www.eurofoodbank.eu/portail/] 04.05.2015.
9. Heategevus. Terveilm.ee. [http://www.terveilm.ee/ettevote/heategevus/] 21.04.2015.
10. Heategevusalaste hoiakute uuring. 2013. Uuringuaruanne. TNS Emor. Toim Kandla, K. [http://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/Aruanne_heategevus_2013.pdf] 26.04.2015.
11. **Ibrus, K.** 2010. Euroopa toidupank: Eesti seadus on liiga karm. – Eesti Päevaleht, 2.12.2010, lk 7.

12. **Karuson, S.** 2012. Signe Kaurson: toidupank on pikaajaline investering kogukonna elukvaliteeti. Lääne Elu veebiväljaanne. Toim Kütt, M.
[<http://online.le.ee/2012/08/23/signe-kaurson-toidupank-on-pikaajaline-investeering-kogukonna-elukvaliteedi-tostmisesse/>] 25.02.2015.
13. Keskmine brutopalk tõusis II kvartalis aastaga ligi kuus protsenti. Eesti Statistikaamet. [<https://www.stat.ee/90614>] 03.09.2015.
14. **Klaar, L.** 2014. Heategevus tänapäeva Eestis. Riigikogu Toimetised 30, 2014.
[<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11906>]
15. **Kruusmäe, J.** 2014. SA Eesti Toidupanga roll perede vaesuse leevendamisel Viljandimaa näitel. Tartu Ülikooli Pärnu kolledž. (Lõputöö).
16. **Kutsar, D; Trumm, A.** 2010. Vaesuse mõjud ja toimetulek vaesusega. – Vaesus Eestis. Toim Kutsar, D. Tallinn: Statistikaamet, lk 128–144.
17. **Laes, T.-L.** 2013. Vaesuse individuaalne ja sotsiaalne olemus. – Eesti Statistika Kvartalikirj / Quarterly Bulletin of Statistics Estonia. Toim Ene Narusk. Tallinn: Statistikaamet, lk 57–69.
18. **Laes, T.-L.** 2015. Suhtelises vaesuses elas 2013. aastal iga viies elanik.
[<https://statistikaamet.wordpress.com/2015/01/29/suhtelises-vaesuses-elas-2013-aastal-iga-viies-elanik/>] 15.05.2015.
19. **Lagerspetz, M.** 2007. Kodanikuühiskonna lühisõnastik. Toim Rammo, A; Kübar, U. Tallinn: Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit.
20. Lasteombudsman. 2011. Vaesus ja sellega seotud probleemid lastega peredes. Ülevaade Statistikaameti andmete ja kohalike omavalitsuse lastekaitsetöötajate süvaintervjuude põhjal. [http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/ylevaade_vaesus_ja_sellega_seotud_probleemid_lastega_peredes.pdf] 20.04.2015.
21. Lasteombudsman. 2012. Kokkuvõtte lasteombudsmani 6.03.2012 ümarlauast „Laste vaesus – otsime lahendusi!“ [http://lasteombudsman.ee/sites/default/files/lasteombudsmani_umarlaua_kokkuvote.pdf] 26.04.2015
22. **Parve, V.** 2010. Naised, sünnitage, me maksame! – Sotsiaaltöö, nr 5, lk 34.
23. **Ploompuu, M.** 2015. Euroopa Liidu toiduabi jagamine toimetulekuraskustes inimestele on alanud. Sotsiaalministeerium. [https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/ESF/toiduabi_artikkel_03.2015.doc] 20.04.2015.

24. **Rammo, A.** 2011. Kuidas koguda annetusi ja hoida toetajaid? Käsiraamat vabaühendustele. Tallinn: Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit.
25. **Randoja, E.** 2010. Hädalise toidupank alustab. Tartu Postimehe veebiväljaanne. [<http://www.tartupostimees.ee/238604/hadalise-toidupank-alustab>] 25.02.2015.
26. Riiklike peretoetuste seadus 2011. – RT I 2001, nr 95, art 587.
27. **Szulc, A.** 2009. A matching estimator of household equivalence scales. – Economics Letters, Vol 103, pp. 81–83.
28. **Tiit, E.-M.** 2006. Vaesus ja selle mõõtmine. Vaesuse suundumused Eestis. Poliitikaanalüüs. Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 8.
29. **Tiit, E.-M.** 2010. Vaesuse arengud Eestis. [<https://statistikaamet.wordpress.com/2010/03/17/vaesuse-arengud-eestis/>] 07.04.2015.
30. Toiduabi saamine. Eesti Toidupank. [<http://www.toidupank.ee/kuidas-toiduabi-saab/>]. 11.03.2015.
31. Toiduabi. Pärnu linna veebileht. [<http://www.parnu.ee/index.php?id=2886>] 15.04.2015.
32. Toidukogumised 2015. Eesti Toidupank. <http://www.toidupank.ee/kampaaniad/> 18.03.2015.
33. Toidupanga toidukogumispäevade tulemus oli erakordne. 2014. Maalehe veebiväljaanne. [<http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/toidupanga-toidukogumispaevade-tulemus-oli-erakordne?id=70382975>] 19.04.2015.
34. Toidupank – mis see on? Eesti Toidupank. [<http://www.toidupank.ee/11448/>] 20.02.2015.
35. Toidupank Tallinnas. Eesti Toidupank. [<http://www.toidupank.ee/toidupank-tallinnas/>] 20.01.2015.
36. Toidupank. Eesti Toidupank. [<http://www.toidupank.ee/>] 20.01.2015.
37. Toiduseadus 1999. – RT I 1999, nr 30, art 415.
38. Toimetulekutoetus. Sotsiaalministeeriumi veebileht. [<https://www.sm.ee/et/muud-toetused-ja-teenused>] 20.06.2015.
39. **Townsend, P.** 1979. Poverty in the United Kingdom. A Survey of Household Resources and Standard of Living. Harmondsworth: Penguin Books. [<http://www.poverty.ac.uk/system/files/townsend-book-pdfs/PIUK/piuk-whole.pdf>] 12.04.2015.

40. **Trumm, A.** 2010. Kuidas vaesust mõista, määratleda ja mõõta? – Vaesus Eestis. Toim Kutsar, D. Tallinn: Statistikaamet, lk 6 – 35.
41. Töötasu alammäära kehtestamine. – RT I, 03.12.2013, 4.
42. **Uus, M., Hinsberg, H., Mänd, T., Batueva, V.** 2013. Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.
43. Vabatahtlik tegevus. Vabatahtlike värv. [<http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus>] 24.04.2015.
44. Vaesus Eestis / Poverty in Estonia. 2010. Eesti Statistikaamet. Toim Kutsar, D. Tallinn: Ofset OÜ.
45. Vaesus ja ebavõrdsus Euroopa Liidus: Euroopa vaesusvastase võrgustiku (EAPN) selgitustekst nr 1 / European Anti Poverty Network. 2009. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.
46. Vaesus ja sellega seotud probleemid lastega peredes. 2011. [http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/ylevaade_vaesus_ja_sellega_seotud_probleemid_lastega_peredes.pdf] 24.02.2015.
47. **Vaksmann, L.** 2015. Toidupank aitab teha heategusid. Keskkonnaportaali Bioneer. [<http://www.bioneer.ee/bioneer/arvamus/aid-18984/Toidupank-aitab-teha-heategusid>] 19.04.2015.
48. Who are we? European Federation of Food Banks. [<http://www.eurofoodbank.org/eng/1c1.htm>] 04.05.2015.

Lisa 1. Pärnu Toidupanga klientidele täitmiseks antud ankeetküsitlus

HEA ANKEEDILE VASTAJA!

Olen Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži sotsiaaltöö korralduse tudeng Andreas Holter ning kirjutan lõputööd teemal “Eesti Toidupanga poolt pakutava abi tõhususe hindamine Pärnu linna näitel”. Seoses sellega palun Teie abi uurimuse läbiviimisel, mille eesmärk on leida, mil määral Pärnu Toidupanga tegevus aitab kaasa sihtgrupi toimetulekuraskuste leevendamisele.

Ankeet on anonüümne, keegi ei saa teada Teie nime ja saadud tulemusi, ankeeti loen ainult mina ja saadud andmeid kasutan vaid üldistatud kujul. Iga arvamus on oluline ja olen väga tänulik, kui leiate aega ankeedi täitmiseks. Vastamiseks tehke Teie arvates sobivaima variandi tähele ring ümber või kirjutage vastus punktiirjoonele.

*****

I ÜLDANDMED UURIMUSES OSALEJA KOHTA

1. Sugu

- a. Mees
- b. Naine

2. Vanus:

.....

3. Rahvus:

.....

4. Suhtluskeel:

.....

5. Haridus:

.....

6. Perekonnameis:

- a. Abielus
- b. Vabaabielus
- c. Lahutatud
- d. Lesk
- e. Vallaline
- f. Lahus elav

7. Liikmete arv

peres:.....

8. Neist laste arv (kuni 17 a):

.....

9. Leibkonnas töötavate inimeste arv:

.....

10. Peale palga on veel järgmised sissetulekud (võib märkida mitu):

- a. Lapsetoetus
- b. Töetuabiraha
- c. Toimetulekutoetus
- d. Toitjakaotuspension
- e. Invaliidsustoetus
- f. Alimendid
- g. Muu (mis?)

.....

11. Kui palju on Teie pere töötavate liikmete netotulu (reaalselt kättesaadav palk) kokku?

- a. Puudub
- b. 100 – 200 €
- c. 200 – 300 €
- d. 300 – 450 €
- e. 450 – ..... €

12. Millised on Teie leibkonna igakuised väljaminekud? (Võib märkida mitu)

- a. Elamispinna üür
- b. Kommunaalkulud
- c. Lasteaiamaks
- d. Pangalaenu/ muude laenude tagasimakse
- e. Liisingud ja järelmaksud
- f. Muu (mis?)

.....

13. Perel jääb elamiskuludeks (toit, riided jne) keskmiselt ..... eurot kuus.

II TOIMETULEKURASKUSTE OLEMUS NING MAJANDUSLIK OLUKORD

14. Kui kaua on Teie perel esinenud toimetulekuraskuseid?

- a. Mõni kuu
- b. Pool aastat
- c. Umbes aasta
- d. Kauem (kui kaua?)

.....

15. Mis on toimetulekuraskuste põhjusteks? (Võib märkida mitu)

- a. Töökoha puudumine
- b. Ebapiisav sissetulek
- c. Toitja kaotus
- d. Halb tervis
- e. Halvad elamistingimused
- f. "Vale" või vähene haridus
- g. Passiivne eluhoiak
- h. Toetavate riiklike ja omavalitsuse poolt makstavate toetuste puudumine või vähesus
- i. Veel midagi (mis?)

.....

16. Palun kirjeldage mõne lausega, milles avalduvad toimetulekuraskused ning milliseid probleeme peres veel esineb?

.....
.....
.....
.....
.....

17. Milliseks peate pere majanduslikku olukorda?

- a. Elame puuduses
- b. Kehvapoolne
- c. Ei ole hea, aga tuleme toime
- d. Võib rahule jääda
- e. Hea

18. Kuivõrd sunnib pere majanduslik olukord tegema piiranguid toidu hulga ja kvaliteedi osas toidu ostmisel?

.....
.....
.....
.....
.....

19. Kui tihti on rahanappus pannud Teie pere tühja kõhtu kannatama?

- a. Kahjuks tihti
- b. Vahel ikka juhtub
- c. Väga harva
- d. Ei ole

III RAHULOLU TOIDUABI OSAS

20. Kui rahul olete Toidupanga poolt pakutava abiga?

- a. Ei ole üldse rahul
- b. Ei ole rahul
- c. Pigem ei ole rahul
- d. Pigem olen rahul
- e. Olen rahul
- f. Igati rahul

Palun põhjendage oma valikut

.....

.....

.....

.....

.....

21. Kui kaua olete olnud Toidupanga klient?

.....

22. Palun kirjeldage, kuidas Teist sai Toidupanga klient ning kellelt infot saite?

.....

.....

.....

.....

23. Kui tihti saate toiduabi?

.....

.....

24. Mida saate tavaliselt toiduabina?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

25. Kuidas tunnete end abi vastu võttes?

.....

.....

.....

.....

.....

26. Palun kirjeldage mõne lausega, kas ja kuidas on Toidupangast saadud toit Teie perele abiks olnud.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

27. Kui vajalik on Teie hinnangul Toidupanga tegevus üldiselt? Miks?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

IV ETTEPANEKUD TOIDUABI OSAS

28. Kui tihti oleks Teil abi tegelikult vaja?

.....

.....

.....

29. Mida ootate Teie kui abivajaja tegelikult enim Toidupangalt (millist toiduabi), mille üle on kõige suurem heameel?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

30. Muud ettepanekud –sh linnavalitsusele – abi paremaks muutmisel.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Täna koostöö ja usalduse eest!

Lisa 2. Intervjuu küsimused Pärnu Toidupanga töötajatele

1. Milline on Teie roll Toidupangas?
2. Mis on Teie arvates peamine põhjus, miks Toidupangast abi saavad pered toime ei tule?
3. Mis on nende perede peamised toimetulekuprobleemid?
4. Kui palju on Teie arvates Toidupanga tegevusest abi neile peredele?
5. Kas Teie arvates jõuab antav abi õigete peredeni?
6. Kas olete rahul Toidupanga töökorraldusega?
7. Millised on Teie arvates peamised väljakutsed või probleemid praegu Toidupanga töökorralduses?
8. Kuidas neid väljakutseid lahendada?

SUMMARY

CONTENTMENT WITH THE ASSISTANCE PROVIDED BY THE ESTONIAN FOOD BANK IN EXAMPLE OF PÄRNU CITY

Andreas Holter

Current thesis is written on „Contentment with the assistance provided by the Estonian Food Bank in example of Pärnu city“. This topic was chosen because poverty is one of the biggest problems in Estonia. Also this kind of research in Pärnu has not been done before and it is important to the writer of this thesis to analyze how sufficient is Estonian Food Bank's help for families with difficulties and does the help get there where it is needed.

The purpose of this thesis was to find out how important is the Food Bank's help for the people in need in their everyday life. Also what those people and Food Bank's active workers think of how the Food Bank could make their job more efficient.

The thesis consists of theoretical and empirical part. The first chapter gives an overview of poverty and problems with it in Estonia. It also explains how charity can help reduce poverty and as well gives an overview of Estonian Food Bank's job. The second chapter gives a view of research method, conducting the survey and results.

The survey showed that the people who get help from Food Bank are families with children. The most among 22 respondents were three- and fourmembers households and the most help needed families were with two children. Families' main income is child allowance, however half of the families get subsistence allowance and salary.

Pärnu's Food Bank's workers say that the main problem for these families is insufficient income. Less than a half of the households' problem is unemployment. Some of the people need this allowance because of their bad health and because the governmental and self-governmental support is insufficient or missing.

According to Pärnu's Food Bank's workers, the problem increases because of most households with many children and there are also single parents and in this case it is more difficult to cope independently. A lot of women are forced to deal with their children alone because the father of the children does not support them. The workers also noted that some families do not use their resources expediently and some have problems with alcohol.

Conducting the survey confirmed that Food Bank's food for people in need has been an important assistance for their everyday life. 19 respondents of 22 were satisfied with given help.

The families in need want more meat and milk products than they receive. They also think that offered products should be varied with vegetables and fruits. However it makes children happy when they get sweets.

Pärnu's Food Bank's workers say it would help making the food aid more effective if new merchants and companies would contract cooperation agreements with Food Bank. The information about Food Bank and its activity should reach wider community. There should be more spreads about how people could help function the Food Bank and how people in need could get help from this organisation.

The Food Bank in Pärnu should have a separate storage where they can keep their offering products. Also they should have one employee whose job would be putting the offering products together and then handing them out. This way the help would be more efficient because the worker would have an overview of the products and the clients. Since the activity itself do not have the money for this, it would be necessary to have a support from local government or some other organisation.

Some clients have said that the workers have treated them unprofessionally. There should be a regular tuition or lectures for Food Bank's workers about work's ethics and correct behaviour, so the clients would not feel themselves humiliated while receiving a food pack.

The author of this thesis made some suggestions based on the results that referred to above all Food Bank's job management but also subsistence allowance's determination.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Andreas Holter

(sünnikuupäev 13.06.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Rahulolu Eesti Toidupanga poolt pakutava abiga Pärnu linna näitel, mille juhendajaks on Valter Parve ja kaasjuhendajaks Liina Käär,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **11.11.2015**